

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут «БІЕМ»
Кафедра міжнародних економічних відносин

Рак Андрій Володимирович

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

«ЕКОЛОГІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У
КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ»
Спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»

Студента 4 курсу _____ Рак А. В.
групи МЕ-71 а

Подається на здобуття освітнього ступеня бакалавр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело _____ Рак А. В.

Керівник к.е.н., доцент _____ Ярова І. Є.

РЕФЕРАТ

кваліфікаційної роботи на здобуття освітнього ступеня бакалавр

на тему

«ЕКОЛОГІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ»

студента Рака Андрія Володимировича

Основний зміст кваліфікаційної бакалаврської роботи розміщено на 55 сторінках, в тому числі список використаних джерел складається із 51 літературних джерел, і розміщений на 6 сторінках. Робота містить 6 таблиць, 4 рисунки, та 1 додаток.

Ключові слова: ЕКОЛОГІЗАЦІЯ, МІЖНАРОДНІ ТОРГОВЕЛЬНІ ВІДНОСИНИ, ЕКОЛОГІЧНЕ ОПОДАТКУВАННЯ, МІЖНАРОДНІ УГОДИ, ЕКОЛОГІЧНІ СТАНДАРТИ, ДОБРОВІЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА СЕРТИФІКАЦІЯ, СОЦІАЛЬНО-ЕКОЛОГІЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів розвитку екологічної складової міжнародних торговельних відносин, аналізу екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів, а також розробці шляхів вдосконалення екологізації зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств з урахуванням сучасних екологічних трендів.

Основними *завданнями* даної кваліфікаційної роботи є:

- аналіз сутності та фундаментальних принципів дослідження поняття «екологізації», зокрема в контексті принципу «зеленої» економіки зарубіжних країн;
- визначення ролі та значення міжнародних торговельних організацій в екологічній світовій політиці;
- аналіз особливостей екологізації торговельної політики України у контексті глобального просторового розвитку;

- визначення екологічного оподаткування в якості основного інструменту екологічного регулювання міжнародних торговельних операцій;
- розгляд соціально-екологічної відповідальності як обов'язкового інструменту міжнародних торговельних відносин у мінливому бізнес-середовищі.

Об'єктом дослідження є інструменти торговельно-екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів.

Предмет дослідження – процес екологізації міжнародних торговельних відносин.

В роботі в залежності від цілей та задач було використано такі *методи дослідження* як спостереження, аналіз, систематизація і узагальнення, метод кількісного та статистичного аналізу, методи індукції й дедукції.

Інформаційна база даного дослідження: періодичні, статистичні видання, звіти національної служби статистики, навчальні посібники та підручники, аналітичні огляди даного питання, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Отримані результати можна використати під час розроблення стратегії екологізації зовнішньоекономічної політики України в контексті здійснення міжнародних торговельних операцій.

Результати даного дослідження висвітлені та апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції, а також у періодичних наукових виданнях, зокрема:

1. Yarova I., Rak A. Modern trends in the world trade ecologization in the context of sustainable development. *International Economic Relations and Sustainable Development (Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток)* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21 травня 2021 року / за заг. ред. Ю.М. Петрушенко. – Суми : Сумський державний університет, 2021.
2. Mishenin, Ye., Klisinski, J., Yarova, I., & Rak, A. (2020). Ensuring healthy environment: mechanisms of cluster structures development in the field of waste management. *Health Economics and Management Review*, 1(2), 78-90. URL: <https://doi.org/10.21272/hem.2020.2-09>.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут «БІЕМ»
Кафедра міжнародних економічних відносин

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри

д.е.н., проф. Ю. М. Петрушенко

«__» _____ 2021 р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
(спеціальність 292 «Міжнародні економічні відносини»)
студенту 4 курсу, групи МЕ-71а

Раку Андрію Володимировичу

1. Тема роботи «ЕКОЛОГІЗАЦІЯ МІЖНАРОДНИХ ТОРГОВЕЛЬНИХ ВІДНОСИН У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ТРЕНДІВ» затверджена наказом по університету від «19» 04 2021 року № 0193-VI.
2. Термін подання студентом закінченої роботи «19» 05 2021 року.
3. Мета кваліфікаційної роботи - обґрунтування пріоритетних напрямів розвитку екологічної складової міжнародних торговельних відносин, аналізу екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів, а також розробці шляхів вдосконалення екологізації зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств з урахуванням сучасних екологічних трендів.
4. Об'єкт дослідження – інструменти торговельно-екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів.
5. Предмет дослідження – процес екологізації міжнародних торговельних відносин.
6. Кваліфікаційна робота виконується на основі використання матеріалів конференцій, періодичних видань – статей, міжнародних екологічних й економічних статистичних звітів, підручників і посібників.
7. Орієнтовний план кваліфікаційної бакалаврської роботи, терміни подання розділів керівникові та зміст завдань для виконання поставленої мети

Розділ 1 Теоретико - методологічні аспекти екологізації міжнародних торговельних відносин – 9 квітня 2021 р.

У розділі 1 – дослідити теоретико-методологічні аспекти екологізації та особливості врахування екологічної складової у торговельній політиці закордонних держав в рамках міжнародного екологічного законодавства.

Розділ 2 Екологізація торговельної політики України у контексті глобального просторового розвитку – 26 квітня 2021р.

У розділі 2 – проаналізувати імпортні й експортні операції України в контексті євроінтеграційних процесів з урахуванням екологічної складової, зокрема, дослідити екологічне оподаткування як інструмент міжнародно – правового регулювання торгівлі.

Розділ 3 Підвищення рівня екологічного усвідомлення в системі міжнародних торговельних відносин – 13 травня 2021р.

У розділі 3 – проаналізувати інструменти екологізації виробництва в контексті реалізації принципів сталого розвитку; зокрема, дослідити соціально-екологічну відповідальність як невід'ємного елемента міжнародної торговельної політики.

8. Консультації з роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	к.е.н., доцент Ярова І.Є.		
2	к.е.н., доцент Ярова І.Є.		
3	к.е.н., доцент Ярова І.Є.		

9. Дата видачі завдання: «05» 04 2021року

Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис)

Ярова І.Є.

Завдання до виконання одержав

(підпис)

Рак А.В.

ЗМІСТ

Вступ.....	7
1 Теоретико - методологічні аспекти екологізації міжнародних торговельних відносин.....	10
1.1 Екологізація: сутність та фундаментальні принципи	10
1.2 Особливості екологізації торговельної політики закордонних держав.....	16
1.3 Участь міжнародних торговельних організацій в екологічній світовій політиці.....	23
2 Екологізація торговельної політики України у контексті глобального просторового розвитку.....	26
2.1 Політика чистого експорту з країнами Європейського Союзу	26
2.2 Імпортні операції з країнами ЄС.....	32
2.3 Екологічне оподаткування як інструмент міжнародно-правового регулювання торгівлі	36
3 Підвищення рівня екологічного усвідомлення в системі міжнародних торговельних відносин	46
3.1 Екологізація виробництва в контексті реалізації принципів сталого розвитку	46
3.2 Соціально-екологічна відповідальність у міжнародних торговельних відносинах	50
Висновки.....	57
Перелік джерел посилання.....	60
ДОДАТКИ.....	66

ВСТУП

Актуальність теми. Функціонування світового економічного простору зазнає впливу різноманітних факторів, що мають як позитивні, так і негативні значення для його розвитку. Перш за все, це передбачає інтенсифікацію інтеграційних процесів, глобалізацію, транснаціоналізацію, розширення структури та динаміки міжнародних торговельних відносин шляхом сприяння розвитку міждержавного співробітництва з одночасним посиленням екологічного навантаження на довкілля. Екологічні проблеми – одне з ключових протиріч сучасного світу. Посилення антропогенного, економічного (торговельно-економічного) навантаження на навколишнє середовище призводить до погіршення екологічної ситуації у всьому світі, спричиняє втрату природної репродуктивної здатності і, зрештою призводить до глобальної екологічної кризи, що полягає у незворотних змінах в екологічній системі та порушенні природного балансу. Нинішня еколого-економічна ситуація указує на потребу у заміні сформованої політики техноцентричної економіки на сталий екологічно збалансований господарський (торговельно-економічний) розвиток. І саме це зумовлює перегляд орієнтирів з урахування екологічного фактору при здійсненні міжнародних торговельних операцій.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи полягає в обґрунтуванні пріоритетних напрямів розвитку екологічної складової міжнародних торговельних відносин, аналізу екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів, а також розробці шляхів вдосконалення екологізації зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств з урахуванням сучасних екологічних трендів.

Основними завданнями даної кваліфікаційної роботи є:

- аналіз сутності та фундаментальних принципів дослідження поняття «екологізації», зокрема в контексті принципу «зеленої» економіки зарубіжних країн;
- визначення ролі та значення міжнародних торговельних організацій в екологічній світовій політиці;
- аналіз особливостей екологізації торговельної політики України у контексті глобального просторового розвитку;

- визначення екологічного оподаткування в якості основного інструменту екологічного регулювання міжнародних торговельних операцій;
- розгляд соціально-екологічної відповідальності як обов'язкового інструменту міжнародних торговельних відносин у мінливому бізнес-середовищі.

Об'єктом дослідження є інструменти торговельно-екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів.

Предмет дослідження – процес екологізації міжнародних торговельних відносин.

В роботі в залежності від цілей та задач було використано такі *методи* дослідження як спостереження, аналіз, систематизація і узагальнення, метод кількісного та статистичного аналізу, методи індукції й дедукції.

Інформаційна база роботи це періодичні, статистичні видання, звіти національної служби статистики, навчальні посібники та підручники, аналітичні огляди даного питання, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Дослідження питань екологізації процесу міжнародної торговельної співпраці присвячені праці зарубіжних учених таких як Андерсон К., Дейлі Г., Есті Д., Ерліх П., Нордстром Х., Раушер М., Стівенс С., Уолтер І., Фарлей Дж. [3, 4 – 6] та інші; а також вітчизняних учених: Копалової Г. І., Новосьолова С.Н., питання розвитку міжнародного ринку екологічних послуг вивчали Мезенцева М. А., Андрейцев В. І., Голіченков О. К., Паламарчук В. О., Багай Н. О., Андреева Н. О., Кульчицький Я. В., Бохан А. В., Ващишин М. Я., Писаренко С. М. [9, 11, 17, 21, 33] й інші.

Отримані результати можна використати під час розроблення стратегії екологізації України та її зовнішньоекономічної політики в контексті здійснення міжнародних торговельних операцій.

Результати даного дослідження висвітлені та апробовані на Міжнародній науково-практичній конференції, а також у періодичному науковому виданні, зокрема:

1. Yarova I., Rak A. Modern trends in the world trade ecologization in the context of sustainable development. *International Economic Relations and Sustainable Development (Міжнародні економічні відносини та сталий розвиток)* : матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції, м. Суми, 21 травня 2021 року / за заг. ред. Ю.М. Петрушенко. – Суми : Сумський державний університет, 2021.

2. Mishenin, Ye., Klisinski, J., Yarova, I., & Rak, A. (2020). Ensuring healthy environment: mechanisms of cluster structures development in the field of waste management. *Health Economics and Management Review*, 1(2), 78-90. <https://doi.org/10.21272/hem.2020.2-09>

1 Теоретико - методологічні аспекти екологізації міжнародних торговельних відносин

1.1 Екологізація: сутність та фундаментальні принципи

Екологізація світової економіки неупереджено вимагає об'єднати зусилля міжнародного співтовариства та розробити спільну програму дій у цьому напрямку. У зв'язку з цим слід зазначити, по-перше, про прийняття резолюції «Економічний розвиток та охорона навколишнього середовища» в 1962 р. в Генеральній Асамблеї ООН та про міжнародну конференцію, що відбулася в 1972 р. у Стокгольмі під егідою ООН, яка була присвячена впливу людини на середовище. Результатом став висновок про пошук нового загального рішення глобальних екологічних проблем та управління навколишнім середовищем, а також встановлення загальних міжнародних екологічних стандартів. По-друге, в 1987 р. Генеральна Асамблея ООН схвалила документ «Наше спільне майбутнє», який надав основи концепції сталого розвитку та розвитку напрямки економічного зростання з урахуванням екологічних обмежень. Було рекомендовано усім урядам і міжнародним організаціям враховувати його положення у процесі формування національної екологічної та економічної політики. У доповіді «Наше спільне майбутнє» вперше обґрунтовано поняття сталого розвитку (sustainable development) як «розвитку, що задовольняє потреби теперішнього покоління, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби», а також принципово поставлено питання: як слід організувати життєздатну економіку, забезпечити економічне зростання з урахуванням екологічних обмежень [3]. По-третє, була Конференція ООН з навколишнього середовища та розвиток у Ріо-де-Жанейро у 1992 р., який схвалив принципи міжнародного співробітництва в програмі «XXI століття. Порядок денний». Декларується принцип, що сталий розвиток може бути єдиним напрямком виходу з екологічної кризи. Крім того, важливе значення належить прийняттю Йоханнесбурзької декларації про сталий розвиток Світового саміту у 2002 р. [37] та на міжнародній конференції ООН зі сталого розвитку Ріо + 20 у 2012 р.

[38]. У 24-му принципі Стокгольмської декларації зазначено: «Міжнародні проблеми, пов'язані з охороною навколишнього природного середовища, слід розв'язувати у дусі співробітництва усіх країн, великих і малих, на основі рівноправності...» [37].

Найважливіші документи, які слід враховувати при урахуванні параметрів екологізації світової економіки, це Монреальський протокол 1987 р. та Кіотський протокол 1997 р., спрямований на скорочення викидів вуглецю та при встановленні обов'язкових кількісних показників щодо викидів таких газів розвиненими країнами з визначенням індивідуальних квот на скорочення викидів. Це є надзвичайно важливим для екологізації, оскільки у 2050 р., як передбачається ЮНЕП, очікується, що всі країни збільшать їх виробництво в цілому в 4 рази, при цьому збільшити викиди вуглекислого газу в 2,5 рази.

Вплив екологізації на світову економіку змінюється завдяки існуванню різних суперечливих напрямків щодо протиріч між економічною політикою та сталим розвитком. Варто зазначити, що в тих країнах, де немає жорстких екологічних стандартів, мають переваги на світовому ринку та вплив на держави з жорсткими екологічними зобов'язаннями, що вимагають пом'якшення наслідків розвитку міжнародної торгівлі. Але всередині конкуренція між промислово розвиненими країнами та тими, що розвиваються важко підтримувати вищі соціальні та екологічні стандарти, які є нижчими для країн, що розвиваються. Крім того, вільна торгівля призводить до більшого географічного відокремлення виробничих вигод від екологічних виробничих витрат, пов'язаних зі збільшенням припливу ресурсів.

Серед параметрів екологізації світової економіки слід виділити наступний позитивний момент. Спочатку, економічне зростання за рахунок розширення експортно-імпортних відносин на світовому ринку сприяє вивільненню додаткових фінансових ресурсів для захисту навколишнього середовища та сприяє збільшенню доходів, а також екологічного усвідомлення населення. По-друге, розвиток міжнародних торговельних відносин, зокрема, сприяє екологічно чистому та ресурсозберігаючому виробництву. По-третє, в умовах,

коли витрати на охорону навколишнього середовища включаються до цін на товари, міжнародна торгівля таким чином стимулює концепцію сталого розвитку [39, с. 342–343]. Ці суперечності вимагають впровадження екологоорієнтованого підходу, згідно з яким усі країни мають об'єднати інтереси промисловості з інтересами захисту навколишнього середовища. Проблема обмеженості природних ресурсів призвела до необхідності урахування екологічних вимог до системи міжнародних торговельно – економічних відносин. Варто зазначити, що поняття «економічний розвиток» досить суперечливе: із однієї сторони, він утворює чимало нагальних екологічних проблем, а з іншої – у, безпосередньо, економічному розвитку покладена основа щоб усунути ці протиріччя.

Розкривання природи цих протиріч означає – розуміння зв'язку двох сфер: суспільного виробництва та навколишнього середовища. Але важливо пам'ятати, що у системі «економіка – середовище» неможливо віддати перевагу ні економіці перед довкіллям, ні довкіллю перед економікою. Варто організувати таку взаємодію, при якій швидкі темпи розширеного відтворення, економічного росту та покращення національного добробуту суміщалося б не лише із збереженням, але й з безперервним покращенням й розвитком не тільки окремих компонентів, а й усього навколишнього середовища.

Загалом концепцію сталого розвитку слід розглядати як стратегію вирішення проблем охорони та відновлення навколишнього середовища та забезпечення високого рівня життя у всьому світі. Водночас неможливо досягти необхідного рівня екологізації функціонування суспільства без розробки спільних сфер екологічної політики в економічних відносинах. Погіршення глобальної екологічної проблеми щодо захисту від негативних впливів, спричинених розвитком торговельно – економічних відносин, зокрема, призводить до необхідності розробки заходів, спрямованих не лише на захист навколишнього середовища певної країни, але й на захист екологічних активів, що використовуються людством, таких як озоновий шар та кліматична система. Для досягнення своїх цілей у цій галузі розвинені країни та країни, що

розвиваються, використовують систему екологічних торговельних заходів, успіх якої значною мірою залежить від обсягу коштів, які можуть бути виділені на дані цілі. У високорозвинених країнах частка навколишнього середовища витрат у ВВП, як правило, коливаються від 1 до 1,5%.

Загалом річний обіг на ринку екологічних технологій зараз становить майже \$ 1 трлн доларів і продовжує зростати. Збільшується кількість компаній, які виробляють очисні споруди, екологічне обладнання, альтернативну енергетику, забезпечують моніторинг та екологічну оцінку. Таким чином, світовий попит продовжує розвиватися в напрямку екологізації, яка, на наш погляд, є неупередженим і логічним процесом.

У зв'язку з цим слід зазначити, що досягнення цілі забезпечення екологічних параметрів розвитку світової економіки вимагають здійснення таких заходів: міжнародна гармонізація національних екологічних стандартів та екологічних норм; спільна розробка та реалізація міждержавних програм та проектів у галузі управління природними ресурсами; застосування загальних стимулюючих екологічних принципів та міжнародних санкцій за порушення екологічного законодавства. Найважливішими загальними завданнями сучасної екологічної політики є:

1) оптимізація взаємодії людини і довкілля; пошук критеріїв, які формують кількісні параметри та границі розвитку техносфери;

2) усвідомлення екологізації суспільства й породжувати у свідомості підрастаючого покоління у виді домінуючої парадигми екоцентризму, направленої на екологізацію міжнародних торговельних відносин людства й природного середовища, екологізацію економіки, політики, освіти;

3) опановування закономірностей роботи й оптимізації еколого-економічних систем різноманітного рівня та масштабу що різноманітних природно-господарських умов;

4) створення у населення системного екологічного мислення й ієрархії функціонування у суспільних цінностях – регулювати цілеспрямовану індивідуальну та масову діяльність;

б) ріст екологічної культури людства, коли воно на основі усвідомленого вибору певних цінностей має можливість створити розвиваючі програми, вірно оцінювати, моделювати й вирішувати екологічні проблеми, що виникають [40, с.15].

Термін “екологізація” має багато значень. У загальному розумінні процес екологізації означає різноплановий, системний підхід до бачення об’єктивного світу і більш глибоке усвідомлення ролі природи в житті людини. У прикладному аспекті екологізація – це процес послідовного впровадження ідей збереження природи і стійкого навколишнього середовища в сфері законодавства, управління, розробки технологій, економіки, освіти тощо» [7, с.6].

Нині під «екологізацією» економіки можна вважати зменшення природоємності виробництва, зниження навантаження на навколишній світ, щоб забезпечити його треба вирішити триєдине завдання: сильно знизити ресурсоємність, енергоємність і відходність виробництва. Л.Г. Мельник конкретизувавши визначення екологізації економіки, окресливши її у якості цілеспрямованого процесу зміни економіки, орієнтованого на зменшення інтегрального екодеструктивного ефекту процесів виробництва та споживання товарів й послуг у розрахунку на одиницю загального суспільного продукту [16].

Головною метою екологізації є зниження природомісткості усього суспільного господарства, економіки та техносфери.

Здійснити цю мету можливо вирішивши ряд завдань:

- зменшити техногенне навантаження;
- підтримати природний потенціал у вигляді самовідновлення та режиму природних процесів в природі;
- скоротити втрати;
- комплексно видобувати корисні компоненти;
- використовувати відходи в якості вторинного ресурсу;

- підвищити екологічність продукції, яка випускається компаніями задля суспільного та особистого вживання;
- знизити використання ресурсів природи на одиницю продукції, що вироблена та здійснювати ефективну господарську діяльність;
- зменшити забруднення природних комплексів;
- знизити концентрацію шкідливих речовин у викидах, стоках, відходах;
- поліпшити стан середовища і т.д.

Екологізація проводиться через певні організаційні заходи, інноваційні процеси, реструктуризацію галузі виробництва та попиту споживачів, технологічну зміну діяльності охорони природи, які проходять як на макро-, так і на мікроекономічних рівнях [7, с. 7].

Широко відомо, що проводити природоохоронні заходи – досить витратно. Хоча їх здійснення є обов'язковим при проведенні виробничо-господарської діяльності. Без їх провадження робота організації, навіть, може бути припинена й тим самим досягти головну мету розвитку організації у ринкових умовах, тобто, отримання прибутків у запланованих розмірах. Можна зробити висновок, що заходи з природоохорони є пріоритетними задля включення їх до стратегічного інвестиційного плану організації як із сторони досягнення головної мети господарської діяльності, так й зі сторони екологізації підприємництва та охорони навколишнього світу [2, с. 163].

Трьома головними функціями екологізації, які описують її суть, є: відтворювальна, просторова, соціально-екологічна. Відтворювальна функція екологізації оснований на здатності створити оптимальні умови задля того, щоб відтворити природний потенціал із метою його якомога ефективнішого використання нащадками. Просторова функція характеризує розробку науково обґрунтованої організації екологічного районування, розробку територіальних схем користування природними ресурсами, знаходженням відмінностей всередині еколого-економічних територій. Ця функція оптимізує продуктивність, раціональне використання природних ресурсів та охорону

довкілля. Головною метою даної функції є пошук оптимальних відносин у системі «людина - природа».

Основними напрямками екологізації сучасного міжнародного підприємництва є одночасно збільшення ефективності та зменшення його природоємності. Ці напрями мають на увазі розробку прогресивної системи суспільного виробництва, що орієнтована на ріст частини продукції кінцевого споживання під час зниження ресурсоємності та кількості відходів виробничих процесів.

Одна із найважливіх сторін провадження природоохоронних функцій в економіці міжнародного виробництва це облік екозбитку при оцінюванні показників ефективності. Узагальнюючий показник ефективності виробництва є рівень загальної рентабельності певної компанії. Не дивлячись на це, не відбувається урахування витрат майбутніх періодів, у тому ж й витрат на передбачення можливих наслідків від шкідливих викидів виробничих підприємств. Отже, необхідні розрахунки чистого прибутку, які врахують не лише позитивні результати, але й негативні наслідки від діяльності виробництва.

1.2 Особливості екологізації торговельної політики закордонних держав

Європейський Союз відіграє ключову роль у імплементації Паризької угоди та Порядку денного до сталого розвитку до 2030 року. Саме ЄС пов'язаний як із досягненням узгоджених цілей режимів, так і із загальною його роллю в якості міжнародного лідера у просуванні багатосторонності укладання міжнародних торговельних угод. Регулюючі підходи, такі як встановлення стандартів ЄС, були вкрай необхідними для досягнення цілей у галузі охорони навколишнього середовища в минулому, і їм доведеться стати більш помітними у програмі політики ЄС у майбутньому. Однак на тлі глобалізації збереження природних ресурсів та глобальної атмосфери від надмірної експлуатації можна

досягти лише у співпраці з партнерами з ЄС. Для цього торгова політика повинна буде відігравати набагато помітнішу роль у цьому порядку денному, ніж раніше, оскільки співпраця у сфері торгової політики може захистити досягнення національної політики, вона може розробити спільні стандарти з торговими партнерами, і це може сприяти посиленню амбіцій.

Багатостороння програма сталого розвитку – це певний законодавчий простір, який надає вказівки торговим партнерам ЄС та міжнародним інвесторам, та втілення стратегії ЄС у світовий контекст є першочерговим завданням. Якщо жорсткіша політика щодо клімату та стандарти, пов'язані з кліматом, застосовуватимуться лише всередині країни, виробники ЄС можуть зіткнутися зі зниженням конкурентоспроможності в короткостроковій перспективі. Якщо застосовувати як до вітчизняної, так і до іноземної продукції, тоді можна говорити і про «зелений» протекціонізм. Однак у довгостроковій перспективі впровадження жорсткішої політики через встановлення стандартів може допомогти створити нові ринки для екологічно чистих товарів. У глобалізованому світі це має стосуватися майже всіх країн.

Суперечливість характеру еволюції екологізації міжнародної торгівлі, яка об'єктивно притаманна нинішньому етапу формування світової економіки, передбачила вирішення задач з виваженого підходу й оптимізації механізмів роботи міжнародних товарних ринків. Центрною ланкою в цьому процесі повинне стати розроблення глобальної стратегії екологізації ринків. Безпосередньо, воно має відзначити головні цілі, методи, етапи, мету, завдання, форми, інструменти, принципи, важелі ефективного запровадження стандартів екології у рамках окремих ринків й міжнародної спільноти у цілому.

Варто зазначити, що поняття «зелена економіка» було введено до обороту в 1989 році у доповіді, підготовленій групою економістів для уряду Сполученого Королівства Великої Британії та Північної Ірландії. Все частіше термін почав використовуватися ООН після фінансово-економічної кризи 2008-2009рр. В 2009 році ООН опублікував Програму з навколишнього середовища,

де була розміщена доповідь по «зеленій» економіці, яка поклала початок її розвитку.

Метою «зеленої» економіки є формування середовища для економічного та соціального прогресу, що базуватиметься на зменшенні негативного впливу на довкілля та впровадженню ефективного використання природних ресурсів [2]. Розглянемо приклади «зеленої» економіки в закордонних країнах (табл. 1.1).

Таблиця 1. 1 – Особливості «зеленої» економіки в інших країнах

Країна	Особливості
США	«Зелена» економіка приносить 1,3 трлн дол. річного доходу від продажів в США одночасно з цим створюючи 9,5 млн робочих місць. Ця зростаюча частина економіки стає все більш важливою, оскільки в країні досить значна частка працездатного населення зайнята в «зеленій» економіці
Туреччина	Центральним елементом концепції «зеленої» економіки є інтеграція всіх аспектів енергоефективності на етапах виробництва, розподілу і споживання енергії. Однією з основних цілей є зниження викидів двоокису вуглецю
Данія	Прийнято угоду про «зелене» зростання, основна мета якого забезпечити охорону навколишнього середовища і клімату, одночасно створивши умови для розвитку сучасного та конкурентоспроможного сільського господарства та харчової промисловості.
Ірландія	Уряд забезпечує зростання та створення робочих місць в галузях, що становлять «зелену» економіку, фокусуючись на довкіллі, джерелах відновлюваної енергії дослідженнях в цій сфері, розробках та інноваціях
Німеччина	Розроблена програма підвищення ресурсоефективності, основною, метою якої є мінімізація впливу на навколишнє середовище, пов'язаного з отриманням і переробкою сировинних ресурсів
Хорватія	Реалізовано розвиток поновлюваних джерел енергії
Білорусь	З 2015 по 2019 рр. в республіці здійснювався проект «Сприяння переходу Республіки Білорусь до «зеленої» економіки, загальним обсягом 5 млн євро, який фінансувався Європейським Союзом і реалізовувався спільно з Програмою розвитку ООН. Результатами реалізації проекту стало: отримання можливості для додаткової зайнятості 270 осіб
Казахстан	У Казахстані в 2018 р розроблена Концепція щодо переходу до «зеленої» економіки, в якій поставлено завдання входження країни до 2050р. в число тридцяти найбільш розвинених країн світу при мінімізації навантаження на навколишнє середовище і деградації природних ресурсів
Киргизія	Визначені пріоритети розвитку економіки країни: раціональне освоєння і ефективне використання природного капіталу (водні ресурси, земельні ресурси, ліс і біорізноманіття); енергозбереження та енергоефективність, відновлювані джерела енергії; розвиток органічного сільського господарства; розвиток екотуризму; освіта для сталого розвитку; впровадження принципів «зеленого» фінансування; використання системи моніторингу та оцінки озеленення економіки

Джерело: сформовано автором з урахуванням [5,24,25,37]

У 2018 році Європейське агентство з навколишнього середовища у доповіді по «зеленій» економіці сформувало основні принципи функціонування такої моделі:

- орієнтація на забезпечення сталого розвитку;
- рівність та справедливість поколінь;
- обережність щодо потенційних впливів на суспільство та навколишнє середовище;
- облік природного та соціального капіталу;
- стале й ефективне використання ресурсів, споживання та виробництво;
- внесок у досягнення наявних макроекономічних цілей за рахунок створення «зелених» робочих місць, викорінення бідності, підвищення конкурентоспроможності та забезпечення зростання в основних галузях економіки.

Основними напрямками впровадження глобальної стратегії екологізації світового господарства являються погодження спільних мір по зниженню негативного ефекту на навколишнє середовище; окреслення пріоритетних сфер по екологічному оптимізуванню; розроблення схеми заходів по поступовому взаємному з'єднанню економічних й екологічних інтересів міжнародного простору. Впровадження даної стратегії прагне створити систему економічних й правових механізмів грошової мотивації бізнесу до екологічної відповідальності; екологічну реструктуризацію й модернізацію виробництва; взаємного доповнення напрямків екологічного, інновативного й економічного секторів зовнішньоекономічних відносин; зменшення екологічних ризиків методом впровадження природного капіталу в механізм утворення ціни на товари й послуги; зміну й екологізацію структури національних господарчих комплексів держав світової спільноти [6, с. 225].

Одна з найбільш гострих проблем розвитку світового господарства, що постає є існування супречливостей поміж торговельною політикою й організацією стійкого та безпечно екологічного розвитку економіки. Досягнути необхідний рівень екологізації для нормального функціонування суспільства

неможливо без вироблення спільних напрямків екологічної політики під час здійснення торговельних відносин. Новітнє багатостороннє регулювання екологія має в собі систему міжнародних організацій, угод з охорони довкілля, та певні фінансові механізми, які мають вплив на виконання договірних зобов'язань у даному секторі. Важливе місце в урегулюванні вищезазначених процесів займають міжнародні організації, особливо, спеціалізовані установи с ООН.

Кооперація між чинниками, які допомагають лібералізувати торгівлю й захист природи, призведе чи до співпраці, чи до конфліктів, у залежності від того, як регулюють вищезазначені відносини. Саме тому заходи з природоохорони у сфері торгівлі мають можливість реалізації у різних видах. Поміж них слід виокремити екологічні податки, екологічне субсидіювання, екологічні технічні стандарти, заборони торгівлею та карантини, екологічне маркування.

В цьому аспекті звертається увага на використання наведених заходів в економічно розвинутих державах. Яскравим прикладом є Німеччина, Франція, Великобританія, Нідерланди, де введені податки на усі шкідливі для довколишнього середовища виробництва. У деяких випадках на екологічні витрати підприємств забрудників припадає, навіть, 50% [17]. У Німеччині широкий розвиток має реалізування квот на забруднення, схема екологічних податків та зборів, яка базується за принципом плати за використання довкілля: спеціальний податок на фінансування навколишнього середовища; податок на захист довколишнього середовища; платежі за його забруднення; різноманітні збори за продукти, товари й сировину. В Фінляндії згідно із законодавством є податок на викопне паливо, але в якості вийнятку - автомобільне паливо. В Норвегії є «вуглецевий податок», яким обкладається використання мінерального палива не тільки у побутових, але й у виробничих цілях; кам'яне вугілля; бензин; дизельне паливо; нафта і газ, які видобувають у морі. В Данії застосовують податок на використання енергії (крім природного газу й

бензину) та податки на викиди. В Сполучених Штатах Америки також застосовують спеціальний екологічний податок [18].

Слід зазначити те, що на еволюцію екосистем мають вплив такі загальні чинники: рівень споживання; техніко-технологічне навантаження підприємств на природні комплекси; кількість населення. Стан екологічного складу розвитку держав світу відрізняється, в основному, у залежності від ланки їхнього економічного розвитку. Беручи це до уваги, американський еколог П. Ерліхом та фізик Дж. Холдреном запропонували формулу антропогенної дії на навколишнє середовище. Вони вважають складові цього впливу це населення, добробут та технологія. Таким чином, при рості доходу людини рівень деградації довкілля росте [4, с. 435].

Потім через зростання економіки, та її структурно-технологічних ресурсозберігаючих змін, і через поширення екологічно-чистих технологій, переходу до постіндустріальної стадії розвитку із пріоритетністю у галузі ІТ й галузі послуг екологічна дія почине зниження. Цьому сприятиме й ріст рівня добробуту людей у цілому та ріст їх вимог до екологічного аспекту якості життя. В розвинених державах із врахуванням вимог до екології приймають рішення щодо зменшення імпорту, використовують нетарифні бар'єри в вигляді певних технічних стандартів, особливе позначення товарів, яке підтверджує їхню екологічну чистоту. Для країн, які розвиваються, це робить перепони, які роблять складнішими розвиток їхнього експорту. Труднощі можуть виникнути і із-за відсутності певної інформації щодо екологічних вимог, які висуваються до товарів на визначених товарних ринках

Стандарти якості ISO у сфері екологізації.

Ланка стандартів ISO 14000 спрямована не на кількісні параметри (кількість викидів, концентрації речовин та ін.) й не на технологію (правило використовувати чи не використовувати якісь технології, потреба у використанні «найкращої доступної технології»).

Основним змістом ISO 14000 являється система екологічного менеджменту. Типові положення даних стандартів мають на увазі те, що на

підприємстві слід виконувати певні дії, мають бути підготовлені визначені документи, визначені ті, хто мають відповідальність за певні сфери екологічно-значимої діяльності.

Стандарти даної серії ISO 14000 не мають жодних «абсолютних» вимог у впливі підприємства на навколишній світ, окрім того, що підприємство у певному документі (екологічній політиці) повинне проголосити про власне бажання відповідати державному природоохоронному законодавству та державним стандартам.

ISO 14001 – є стандартом із серії міждержавних стандартів, що можуть бути застосовані до кожного підприємства й мають відношення до системи екологічного управління (CEУ).

Міждержавний стандарт ISO 14001 має орієнтацію на дії «Плануй-Виконуй-Перевірй-Дій», що підійде кожному підприємству, призначений щоб визначати контроль та моніторинг екологічних особливостей, та має інформацію про те, що варто контролювати й як покращити екологічне управління у цілому.

Також розроблена ще низка стандартів екологічного менеджменту, таких як:

- ISO 14015. Екологічне оцінювання цехів та підрозділів;
- ISO 14031. Оцінюванка екологічної ефективності. Загальні вимоги;
- ISO 14040. Оцінювання життєвого циклу. Принципи та структура;
- ISO 14041. Оцінювання життєвого циклу. Цілі, сфера та аналіз;
- ISO 14042. Оцінювання життєвого циклу. Оцінка впливу;
- ISO 14043. Оцінювання життєвого циклу. Інтерпретація;
- ISO 14050. Терміни та визначення; провадження екологічних аспектів до стандартів продукції.

Варто зазначити, що міждержавні стандарти ISO серії 14000 мають повне врахування потреб виробництва, уряду та суспільства.

1.3 Участь міжнародних торговельних організацій в екологічній світовій політиці

На світовому рівні питання охорони навколишнього середовища являються частиною переважної більшості світових угод. Звертання уваги на міжнародне регулювання проявляється, в першу чергу, у збільшенні списку угод й галузей, що вони охоплюють, збільшенні рівня контролю через реалізацію екологічних домовленостей. У структурі Світової організації торгівлі (СОТ) із початку функціонування працює Комітет із питань торгівлі та охорони довкілля, головною ціллю якого являється установа взаємозв'язків поміж торговельною діяльністю та навколишнім середовищем, відношення серед положень світових природоохоронних угод та норм СОТ, розробки важливих заходів якщо виникнуть міжнародні суперечки.

Окрім цього, із початку роботи до галузі діяльності СОТ скооперовані екологічні питання, які мають пряме відношення до світової торгівлі. В документах даної організації поряд із необхідністю стійкого економічного росту виділяється важливість досягнення цілей екології, які відповідають потребам розвитку економіки. Світовою організацією торгівлі було розроблено рекомендації та зміни у системі міжнародної торгівлі, що відповідають відкритому, справедливому та позбавленому дискримінування розвитку торговельної взаємодії [19]. Найбільш значущими документами, спрямованими щодо вирішення світових екологічних проблем є Монреальський протокол 1987 року, який передбачає зменшення міжнародного виробництва фреонів та Кіотський протокол 1997 року, який має на меті зниження обсягу викидів вуглекислого газу й встановлює обов'язкові кількісні показники відносної емісії цих газів для розвинутих країн із позначенням індивідуальної квоти у зменшенні викидів. Такі протоколи до угоди мають важливе значення для екологізації, бо за прогнозом ЮНЕП, до 2050 року очікують ріст виробництва у всіх державах світу приблизно у 4 рази й одночасно росту у 2,5 разів викидів у атмосферу вуглекислого газу [20].

На рівні регіону майже усі економічні об'єднання мають положення чи окремі домовленості по співпраці у галузі охорони навколишнього середовища. Домовленості дозволяють різні підходи у екологічній співпраці у залежності від рівня розвитку країн-членів, ступенів розвитку їхньої інтеграції, інституціональної бази й інших чинників. Важливу роль у даному питанні має Європейський Союз, що, безпосередньо, ініціює укладання й реалізацію угод у рішенні найбільш великої глобальної проблеми – зміни клімату, і низці інших екологічних проблем. Таким чином, із 2007 року виробництво та споживання небезпечних хімічних речовин регулюються європейським законодавством – регламентом ЄС про хімічні речовини і їх безпечне використання (REACH) [21].

Також, у зазначеного вище регулювання є певні недоліки, які роблять перешкоди у вирішенні глобальних екологічних проблем. У них входять такі: по-перше, різносторонні екологічні організації й домовленості мають фрагментарний характер, їх функціонування є недостатньо скоординованим і не забезпечене достатнім обсягом фінансування.

По - друге, великий обсяг міжнародних домовленостей не є обов'язковими для виконання, у них немає механізмів контролінгу та вирішення суперечок. У зв'язку із цим варто підкреслити, що щоб досягти поставлені цілі по забезпеченню екологічних підходів у розвитку міжнародної торгівлі необхідна реалізація таких заходів як: світова гармонізація національного впровадження міжнародних програм та проєктів у галузі природокористування; використання загальних принципів мотивації діяльності екологічного спрямування, та міжнародних санкцій через порушення природоохоронного законодавства.

Напруження світового питання щодо захисту навколишнього середовища від негативних наслідків, що спричинені, в основному, розвитком торговельних відносин, призводить до необхідності розроблення заходів, які будуть спрямовані не тільки на захист природи однієї держави, а і на захист екологічних активів, які використовує суспільство, прикладом є озоновий шар,

кліматична система. Задля досягнень власних цілей в даній галузі розвинені держави світу й країни, які розвиваються, використовують систему торговельних м'єр з екологічним спрямуванням, успіх яких великою мірою є залежністю від обсягів засобів, що можуть бути виділені для цього. Високорозвинені держави витрачають на природоохоронні витрати від 1 до 1,5 % в структурі ВВП [22].

Узагалі, обіг ринку природоохоронних технологій за рік зараз досягає майже 1 трлн. дол та продовжує рости [23]. Зростає і обсяг підприємств, які виробляють очисне й природоохоронне устаткування, які займаються альтернативними джерелами енергії, перевірки та проведення екологічної експертизи. Так, міжнародний попит продовжує змінюватися в напрямку екологізації, що є об'єктивним й закономірним процесом. Поміж засобів екологічного регулювання світових торговельних відносин варто окреслити платежі чи податки на право використання природних ресурсів; компенсаційні платежі із-за вибуття природних ресурсів із цільового використання чи погіршення їхньої якості в результаті виробничого процесу; платежі чи податки із-за викидів речовин, що забруднюють природу; додатковий податок із прибутку виробництв, які випускають екологічно безпечну продукцію чи використовують екологічно небезпечні технології.

Варто зазначити, що саме Європейський Союз відіграє ключову роль в здійсненні Паризької угоди і Порядку денного 2030. Наступний Європейський Парламент та Комісія повинні будуть розробити політику відповідно до двох режимів. Якщо ЄС, як давній двигун переговорів щодо клімату, не зможе реалізувати амбітну політику за рахунок своїх національно визначених внесків та шляхом трансформації свого суспільства, багатосторонній підхід як такий втратить довіру. Для наступних кроків формування політики ЄС з 2019 року стратегічна роль стосується взаємозв'язку програм кліматичної та торгової політики.

2 Екологізація торговельної політики України у контексті глобального просторового розвитку

2.1 Політика чистого експорту з країнами Європейського Союзу

За останні десятиріччя змінився економічний простір міжнародних економічних відносин України в зовнішній торгівлі товарами та послугами. Наша держава вільно співпрацює із 45-ма країнами у світі, стає популярнішою електронна комерція, посилюється конкурентна боротьба через повний контроль частин цільових ринків, виникають нові об'єкти й суб'єкти міжнародної торгівлі, ввійшла у дію заборона експорту необробленої деревини. Намагання й компетенція державних органів влади, спеціалізованих інститутів й менеджерів повинні бути направлені на формування зовнішньої торговельної політики, що буде відображати якісно нову роль української економіки у нинішньому світовому порядку і її значення в збільшенні якості економічного росту у нашій країні. Вітчизняна модель збільшення експорту товарів й послуг з низькою доданою вартістю робить неможливим збільшення цінності національного бренду, широкомасштабне використання освітнього та наукового потенціалів українців й правильне поєднання факторних переваг держави. Через зміну чинників розвитку глобальної економіки важливо критично оцінит діючу структуру зовнішньої торгівлі України із іншими державами світу й напрямків розвитку експортно-імпортних відносин в галузі створення сучасної конкурентної економіки.

У змішаній зовнішньоторговельній політиці важливе значення грає держава. У власній діяльності вона опирається на систему інструментів. Основні із них це:

1. Митні засоби. Поділяють імпортне (ввізне) й експортне (вивізне) мита. Ними обкладаються певні товари за їх перевезення через кордон держави. У залежності від цільової направленості застосовують фіскальне й протекціоністське імпортні мита.

Фіскальне мито використовують в основному, стосовно товарів, що не створюються усередині держави, наприклад, фрукти, мідь тощо. Ставки фіскального мита - невисокі. Його використовують із метою забезпечення держбюджету податковими надходженнями.

Протекціоністське мито використовують для захисту вітчизняних товаровиробників від іноземних конкурентів. Через це мито країна збільшує внутрішні ціни на імпортні блага, що ставить іноземних виробників в не вигідне конкурентне становище.

Важливий митний засіб це антидемпінгове мито. Воно є додатковим імпортним митом, яким обкладають товари, що ввозяться у державу за демпінговими цінами, тобто, нижчими за собівартість їх виробництва.

Експортне мито застосовують із метою обмеження експорту певних вітчизняних товарів, що є дефіцитними на внутрішньому ринку.

Переважно мито встановлюють окремі країни автономно, тобто незалежно від митної політики інших держав – партнерів у зовнішній торгівлі. Також можуть застосовувати єдині митні ставки для країн, що об'єднані в спільній торгово-економічній групі, наприклад, Європейський економічний союз. У них єдина митна територія із єдиним ввізним митом.

В межах ЄЕС у залежності від рівня митних ставок використовують три види мита: максимальні, мінімальні, пільгові або преференційні. Максимальними користуються під час торгівлі із державами, із якими немає торговельних угод. Мінімальні використовують коли є домовленості про застосування режиму найбільшого сприяння. Пільгові застосовують під час імпорту товарів з країн, що розвиваються.

2. Не митні засоби й заходи. До них відносять різні адміністративні й економічні методи безпосереднього й непрямого впливу на зовнішню торгівлю. Поміж них найбільш розповсюджене квотування, тобто установлення квот на експорт чи імпорт деяких товарів. В межах даних квот експорт чи імпорт проводиться за ліцензіями, що видають відповідні державні установи.

Не митними є також такі засоби (заходи):

- створення державної монополії на торгування певними видами товарів;
- введення певного режиму митних процедур, збільшення вимог до якості товарів і їхніх екологічних параметрів;
- пільгові кредити для експортерів (пониження відсоткових ставок, ріст темпів кредитування);
- використання експортного кредиту для іноземних покупців;
- надання субсидій експортерам і їхнє пільгове оподаткування.

ЄС і Україна тимчасово застосовують Угоду про поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі (DCFTA) з 1 січня 2016 року як частину ширшої Угоди про асоціацію (AA), політичні положення і положення якого тимчасово застосовуються з листопада 2014 року. DCFTA відкриває ринки для товарів і послуг з обох сторін на основі передбачуваних і обов'язкових торгових правил.

Угода про асоціацію:

- спрощує і робить більш доступним для підприємств ЄС імпорт і експорт в Україну.

- представляє ряд переваг для вашого бізнесу, таких як скасування тарифів, а також ефективне і швидке полегшення руху через митницю на міжнародних кордонах

ЄС є одним з найбільших торгових партнерів України, а це означає, що існує кілька можливостей для імпорту і експорту з ЄС в Україну і навпаки. Основними експортними товарами є сировина, таке як залізо, сталь, продукція гірничодобувної промисловості, сільськогосподарська продукція, обладнання та хімічна продукція. В даний час Україна працює над оптимізацією політики в інтересах малого бізнесу при торгівлі з ЄС. Малі підприємства також можуть отримати підтримку від Флагманської ініціативи ЄС для малих і середніх підприємств.

Угода між ЄС і Україною підвищує конкурентоспроможність європейського бізнесу на українському ринку і навпаки. В цілому, щодо

торгівлі товарами угоду усунуло більшість тарифів - ЄС: 98,1% і Україна: 99,1%.

Хоча більша частина тарифів на промислові товари була скасована, коли угода набула чинності, перехідні періоди були узгоджені для ряду товарних позицій.

Ввізні мита на більшість сільськогосподарських товарів, що імпортуються в ЄС, були знижені до нуля в 2016 році. Квоти тарифних ставок застосовуються до решти сільськогосподарських товарів, що не лібералізовано. Управління цими квотами здійснюється або в порядку черги, або за допомогою імпортних ліцензій.

Не всі ввізні мита України будуть знижені до нуля, до 2026 року 8,7% агропродовольчих тарифів на такі товари, як молочні продукти, яйця, цукор, тваринні масла і жири, будуть підлягати обмеженому лінійному зниженню на 20-60% - після цього буде застосовуватися залишковий тариф.

Для цукру, м'яса птиці і свинини будуть застосовуватися квоти тарифних ставок (ТК) - товари, що ввозяться в зазначених кількостях, безмитно

Угода між ЄС і Україною забороняє використання експортних мит обома сторонами. Однак уряд України погодилося поетапно скасувати існуючі експортні мита на деякі товари до 2026 року, включаючи поголів'я худоби і сировина для шкур, насіння деяких видів олійних культур і види металів.

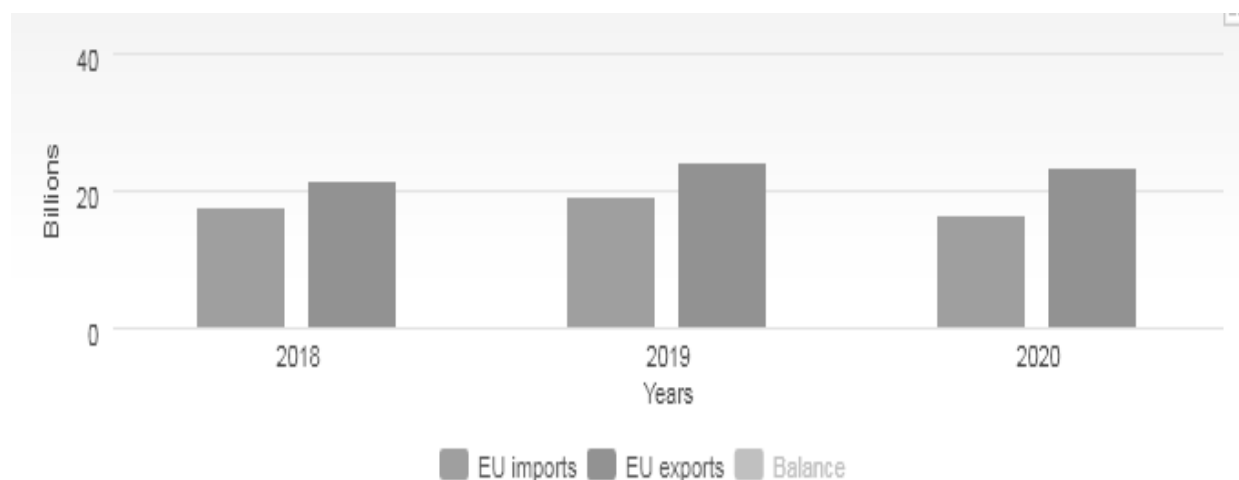

Рисунок 2.1 – ЄС – Україна: торгівля товарами, динаміка за 2018– 2020 роки розроблено на основі [25]

Як видно із рисунку 2.1. як експорт в країни ЄС, так і імпорт з них в Україну збільшувався у 2018 і 2018 роках, але в 2020 ці показники дещо понизилися. Скоріш за все на це вплинула криза від корона вірусу, і у 2021 році очікується збільшення як показника експорту так і показника обсягу імпорту.

Таблиця 2.1 – Експорт товарів з України в ЄС за 2020 рік*

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт		
	тис. дол. США	у % до 2019	у % до загального обсягу
Усього	18612100,5	89,7	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	304110,9	87,6	1,6
II. Продукти рослинного походження	3375536,2	75,3	18,1
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	1845674,4	119,5	9,9
IV. Готові харчові продукти	996490,5	105,7	5,4
V. Мінеральні продукти	2069580,4	76,7	11,1
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	552330,8	98,7	3,0
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	200573,9	98,4	1,1
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	124049,0	89,2	0,7
IX. Деревина і вироби з деревини	992741,1	98,8	5,3
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	136477,2	113,8	0,7
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	632507,4	89,5	3,4
XII. Взуття, головні убори, парасольки	142038,2	88,3	0,8
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	258766,2	117,4	1,4
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	24345,7	118,8	0,1
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	3103075,6	81,7	16,7
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	2746914,0	97,2	14,8
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	231380,2	113,7	1,2
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	46697,0	79,2	0,3
XX. Різні промислові товари	820237,1	115,6	4,4
XXI. Твори мистецтва	319,6	89,3	0,0

*Розроблено автором за даними [27]

Для експорту України на період до 2031 року передбачено спеціальний механізм захисних заходів. Це означає, що Україні дозволено стягувати

надбавку з експортного мита на деякі товари, такі як шкіряна сировина, насіння соняшнику і типи металів, сталь і мідь, якщо, протягом річного періоду сукупний обсяг експорту з України в ЄС перевищує пороговий рівень [24].

АА / DCFTA має на меті стимулювати торгівлю товарами та послугами між ЄС та Україною шляхом поступового зниження тарифів та приведення норм України у відповідність до норм ЄС у певних галузях промисловості та сільськогосподарської продукції.

АА / DCFTA має на меті стимулювати торгівлю товарами та послугами між ЄС та Україною шляхом поступового зниження тарифів та приведення норм України у відповідність до норм ЄС у певних галузях промисловості та сільськогосподарської продукції.

Для кращої інтеграції з ринком ЄС Україна гармонізує багато своїх норм та стандартів у промисловій та сільськогосподарській продукції. Україна також узгоджує своє законодавство з законодавством ЄС у сферах торгівлі, таких як:

- 1) Технічні бар'єри в торгівлі (ТВТ);
- 2) Санітарні та фітосанітарні (СФС);
- 3) Спрощення митниці та торгівлі;
- 4) Захист прав інтелектуальної власності [25].

Із 1993 року Україна являється членом ISO і ІЕС. З того моменту один із пріоритетів розвитку національної системи стандартизації це зближення і гармонізація із даними міжнародними системами.

ISO і навколишнє середовище. ISO має широкий підхід в задоволенні потреб бізнесу, промисловості, урядових й неурядових організацій і споживачів в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального природокористування й екологічної безпеки.

ISO має 570 міжнародних стандартів по оцінюванню стану об'єктів навколишнього середовища, раціонального використання. Стандарти серії ISO 14000 – «Системи екологічного управління» дозволяють організаціям забезпечувати системний менеджмент екологічними аспектами та можуть бути запроваджені у різних галузях економіки.

Розробку міжнародних стандартів в галузі екологічного менеджменту забезпечує технічний комітет ISO/TC 207 «Екологічне управління». У його сферу стандартизації входять:

- системи екологічного менеджменту;
- екологічний аудит і пов'язані із ним екологічні дослідження;
- оцінювання екологічної ефективності;
- екологічне маркування;
- оцінювання життєвого циклу;
- екологічні комунікації;
- екологічні питання у проектуванні й розробленні продукції;
- екологічні питання у стандартах на продукцію;
- терміни й визначення;
- керування парниковими газами;
- розрахунок вуглецевого і водного сліду виробництва.

Членство у технічному комітеті ISO/TC 207 представлено національними делегатами із більш ніж ста держав світу. Україну в складі ISO/TC 207 представив технічний комітет стандартизації ТК 82 «Охорона довкілля».

2.2. Імпортні операції з країнами ЄС

Новітній розвиток міжнародного господарства можна охарактеризувати поглибленням й зміцненням міжнародних зв'язків. Економічні відносини держав стають все більше вагомими в житті й економіці певних країн. Зовнішньоекономічну діяльність здійснює держава під час проведення нею зовнішньоекономічної політики, яка спрямована на врегулювання економічних відносин із іншими державами. Ведення даної політики передбачило окреслення цілей країни в зовнішньоекономічній галузі у цілому, зокрема щодо низки держав або окремих країн, та створення методів й засобів, із допомогою яких ці цілі будуть досягнуті.

Імпортом називають купівлю (в тому числі із оплатою у негрошовій формі) українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності у закордонних суб'єктів господарської діяльності товарів із ввезенням чи без

ввезення даних товарів на територію країни, включаючи купівлю товарів, що призначені для особистого споживання установами й організаціями країни, що розташовані поза її межами

Таблиця 2.2 – Імпорт товарів з України в ЄС за 2020 рік *

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Імпорт		
	тис. дол. США	у % до 2019	у % до загального обсягу
Всього	23456914,9	93,8	100,0
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	640322,1	126,1	2,7
II. Продукти рослинного походження	620238,3	106,9	2,6
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	71618,6	103,9	0,3
IV. Готові харчові продукти	1941889,1	115,3	8,3
V. Мінеральні продукти	1681089,8	60,1	7,2
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	4499869,1	102,6	19,2
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	1687290,3	100,3	7,2
VIII. Шкури необроблені, шкіра вичинена	121283,1	93,6	0,5
IX. Деревина і вироби з деревини	158722,1	104,5	0,7
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	673731,4	100,7	2,9
XI. Текстильні матеріали та текстильні вироби	692089,1	90,9	3,0
XII. Взуття, головні убори, парасольки	57694,7	91,8	0,2
XIII. Вироби з каменю, гіпсу, цементу	326167,0	100,0	1,4
XIV. Перли природні або культивовані, дорогоцінне або напівдорогоцінне каміння	49834,8	139,4	0,2
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	1211814,8	91,4	5,2
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	5090940,5	93,7	21,7

Продовження таблиці 2.2.

XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	2848591,6	84,6	12,1
XVIII. Прилади та апарати оптичні, фотографічні	500165,4	101,2	2,1
XX. Різні промислові товари	478931,4	146,0	2,0
XXI. Твори мистецтва	3483,2	228,1	0,0

*Розроблено автором за даними [27]

Експортно-імпортні операції стали однією із основ товарного обігу у нашій країні й джерелом валютних надходжень організацій-резидентів.

Під час перших семи місяців 2020 року Україна збільшила кількість сільськогосподарського імпорту із Європейського Союзу та знизила обсяг надходжень на європейський ринок сільськогосподарської продукції.

По результатам 2020 року ЄС продовжує бути найважливішим торговельним партнером України з частиною загального імпорту 40,7% (в 2019 р. – 40,1%). Із даних Держстату України, величина торгівлі товарами й послугами з Європейським Союзом зменшилася на 9% в порівнянні із 2019 роком та становила 48,1 млрд. дол. США [28].

Величиною двосторонньої торгівлі товарами й послугами поміж Україною й Німеччиною зростає з 2016 року. Після двох роки дії зони вільної торгівлі торговельний оборот поміж країнами виріс на 12,9% й становить 9,1 млрд. доларів. Експорт товарів та послуг виріс на 21,7% і знаходиться в розмірі 2,8 млрд. доларів, у той час як імпорт виріс на 9,5%, досягнувши суми в 6,3 млрд. доларів. У грудні 2020 року експорт був більше 1 млрд 875 млн доларів, а імпорт становив 4 млрд 817 млн доларів.

Експорт до Польщі в 2020 році склав 2 млрд 961 млн доларів, а імпорт – 3 млрд 678 млн доларів. Польща залишається однією з найбільших торговельних партнерів країни (після Китаю, Німеччини).

Після початку пандемії коронавірусу у березні український експорт у Польщу всього трохи знизився на – 0,5% (уперше за останній час, при цьому в лютому наш експорт в Польщу ще ріс (на 2,3%) на тлі початку зменшення

обсягу українського експорту у певні країни ЄС), у той час як величина українського експорту і Німеччину зменшилася на 20,5%.

У той час величина українського експорту послуг в Польщу зросла на 12,1% та склала 98,8 млн дол (3,5% від загальної кількості експортованих послуг й заняла 6-те місце поміж найбільшими ринками для українського експорту послуг в світі), й імпорт виріс на 7,2% та склав 48,8 млн дол. (3,5% від загальної кількості) за позитивного для держави сальдо у 50 млн дол.

Тож, загальна кількість двосторонньої торгівлі товарами й послугами із Польщею за результатами I кварталу минулого року сягнув більше 1,9 млрд дол.

В імпорті із країн Європейського Союзу в Україну домінують дані товари:

- реактори ядерні, котли та машини – 13,3% (↓6,4%);
- засоби наземного транспорту, окрім залізничного – 11,6% (↓16,7%);
- електричні машини й устаткування – 8,4% (↓6,3%);
- фармацевтична продукція – 7,7% (↑15,2%);
- енергетичні матеріали – 6,9% (↓40,4%);
- пластмаса, полімерні матеріали – 5,7% (↑0,1%);
- різна хімічна продукція – 3,4% (↓7,8%);
- папір і картон – 2,5% (↓4,1%).

В імпорті послуг із країн Європейського Союзу в Україну домінують:

- ділові послуги – 22,4% (↓24,7%);
- послуги транспорту – 19,6% (↓40,1%);
- роялті – 15,1% (↓8,0%);
- послуги в галузі телекомунікацій – 13,9% (↑6,7%);
- послуги, що пов'язані із фінансовою діяльністю – 10,4% (↓5,3%)

[28].

Величина експорту й імпорту товарів під час дії угоди зросла. Однак все одно Україна більше імпортує товари у Євросоюзі, аніж продає. В 2015 році, до створення зони вільної торгівлі, Україна імпортувала товари на суму 15,3 млрд

доларів, в 2016-му – на 17,1 млрд, в 2017-му – 20,8 млрд, в 2018-му – 23, 2 млрд доларів. У минулому році величина імпорту сягнула 25 млрд доларів, збільшилась на більш ніж 63% за час дії угоди.

У порівнянні із часом до функціонування зони вільної торгівлі Україна почала набагато більше імпортувати товарів з Хорватії, Італії, Чехії, Румунії, Литви й Ірландії. Але кількість імпорту із Мальти, Люксембургу й Угорщини, зменшилася. Того року Україна найбільше купувала в Німеччині, Польщі й Італії [29].

У підсумках 2020 року Україна ввійшла у двадцятку найважливіших імпортерів й експортерів сільськогосподарської продукції у Європейський Союз.

2.3 Екологічне оподаткування як інструмент міжнародно-правового регулювання торгівлі

Екологічні стандарти належать до набору інструментів розробки екологічної політики поряд із податками. Екологічні стандарти - це спосіб регулювання економічної діяльності, яка має згубний вплив на навколишнє середовище. Вони реалізуються як частина законодавчих процесів, які може мати місце або на рівні ЄС, або як частина рішень держав-членів щодо імплементації ЄС директиви.

Екологічні стандарти можуть стосуватися введення, випуску або процесів. Норми введення визначають використання певної сировини, норми випуску стосуються певної продукції та її виробництва.

Вони можуть прописувати екологічно важливі особливості товарів, наприклад рівень викидів автомобілем. Стандарти технологічних процесів регулюють ефективність роботи у галузі, наприклад, стандарти “найкращої доступної технології” або для виробництва певних товарів.

Екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за еколого-економічний збиток від забруднення навколишнього середовища. Тому сума сплаченого податку, в принципі, повинна забезпечувати фінансування

природоохоронних заходів, а також відповідати величині еколого-економічного збитку від забруднення навколишнього середовища. З цих позицій екологічний податок має неподаткову природу, оскільки компенсаційність є ознакою неподаткових платежів. І тут треба відмітити, що згідно з визначенням Європейського екологічного агентства, екологічні податки можуть бути в широкому плані визначені як «усі податки, база стягнення яких справляє специфічний негативний вплив на навколишнє середовище». Директорат по податкам і митним зборам Європейської комісії розподілив екологічні податки на сім груп за сферами використання: енергетичні податки (на моторне та енергетичне паливо, на електроенергію); транспортні податки (податки на пройдені кілометри, щорічний податок з власників); плата за забруднення (емісія забруднюючих речовин в атмосферу і викиди у водні басейни); плата за розміщення відходів на звалищах та їх переробку; податки на викиди речовин, що призводять до глобальних змін (руйнування озонового шару); податок на шумовий вплив [29].

Екологічним податком в Україні називають загальнодержавний обов'язковий платіж, який сплачується із фактичного обсягу викидів в атмосферне повітря, вилив у воду забруднюючих речовин, розташування відходів, реальних обсягів радіоактивних відходів, які тимчасово зберігаються їхніми виробниками, реальних обсягів створених радіоактивних відходів й із фактичного обсягу радіоактивних відходів, що були накопичені до 1 квітня 2009 року [31].

Нами здійснено оцінку динаміки співвідношення екологічних податків та ВВП в Україні у 2010-2016 рр.

Питома частка надходжень від податків у ВВП в Україні в середньому складає лише 0,19% і за останні два роки має суттєве зниження. У той же час досвід системи використання екологічного оподаткування у країнах Північної Європи та Близького Сходу свідчить про ефективність використання податкового джерела фінансового забезпечення природоохоронних заходів. Наприклад, частка надходжень від екологічних податків у ВВП становили: в

Дані в середньому 5%, у Нідерландах – 3,9%, у Туреччині – 3,5%, у Словенії та Ізраїлі – 3% [41]. У розвинених країнах надходження від екологічних податків за останні 15 років мають стійку тенденцію до зростання як за рахунок підвищення ставок податків, так і за рахунок розширення бази оподаткування. Так, у 2004 році в середньому 2,6 % від ВВП чи 6,6 % від загальних податкових надходжень 25 країн ЄС припадали саме на екологічні податки [44]. В Україні, на жаль, відсутні такі офіційно достовірні показники, що свідчить про те, що треба працювати над статистичною звітністю.

Таблиця 2.3 - Динаміка співвідношення надходжень від екологічних податків та ВВП України за 2010-2016 рр. *

	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Надходження від екологічного податку, млрд.грн	1,9	2,7	2,9	3,9	4,8	2,7	2,8
ВВП, млрд.грн	1079,4	1300,0	1404,7	1465,2	1587,0	1988,5	2383,2
Частка надходжень від екологічних податків у ВВП, %	0,18	0,21	0,21	0,27	0,30	0,13	0,12

* Розраховано за даними Державної служби статистики

Оцінка результативності застосування системи екологічного оподаткування на рівні підприємств в сучасних умовах ринкового господарювання має певні труднощі у зв'язку з комерційною таємницею значної кількості фінансово-економічних показників [41,44].

Законодавство ЄС вимагає, щоб вся відповідна політика ЄС, включаючи торгову політику, сприяла сталому розвитку. Торгова політика ЄС спрямована на забезпечення того, щоб економічний розвиток гармонізував з:

- соціальною справедливістю;
- повагою до прав людини;
- високими стандартами праці;
- високими екологічними стандартами.

ЄС прагне до того, щоб торгова політика сприяла сталому розвитку за допомогою:

- торгових угод ЄС;
- спеціальних стимулів для країн, що розвиваються;
- політики торгівлі і розвитку.

Екологічні податки, що можуть бути стягнені в країнах Європейського Союзу, частково співпадають із компонентами екологічного податку у нашій країні: наприклад, податок із-за забруднення й частково енергетичні податки у Євросоюзі й компоненти екологічного податку в Україні, у вигляді податку із-за забруднення атмосферного повітря, викидів забруднюючих речовин в воду, розташування відходів, податку на обсяги електроенергії, що вироблена експлуатуючими організаціями ядерних установок (атомних електростанцій).

У той же час екологічні податки Європейського Союзу включають певні види податків, що в Україні окремі від екологічного: наприклад, транспортні податки й податки на ресурси у Євросоюзі та рентна плата за спеціальне користування лісовими ресурсами, водою, використання надр в Україні.

Інформація щодо екологічних податків в статистиці Євросоюзу подається в розрізі надходжень від податків за:

- електроенергію;
- транспорт;
- забруднення;
- ресурси.

Екологічні податки в Європейському Союзі мають достатньо широку класифікаційну характеристику (табл. 2.3).

Таблиця 2. 3 – Класифікація екологічних податків в ЄС [45, 47]

База оподаткування	Перелік податків
Енергетична політика (включаючи паливо для транспорту)	1. Енергетична продукція для транспортних цілей: <ul style="list-style-type: none"> • неетильований бензин; • свинцевий бензин; • дизель; • інші енергетичні продукти для транспортних цілей 2. Енергетичні продукти для стаціонарних цілей: <ul style="list-style-type: none"> • легке мазут; • мазут; • природний газ; • вугілля; • кокс; • біопаливо; • споживання та виробництво електроенергії; • централізоване споживання та виробництво тепла; • інші енергетичні продукти для стаціонарного використання 3. Парникові гази: <ul style="list-style-type: none"> • вміст вуглецю в паливі; • викиди парникових газів
Транспорт (крім пального для транспорту)	1. Ввезення або продаж автотранспорту (одноразові податки). 2. Реєстрація або використання автотранспортних засобів, періодичні. 3. Використання доріг (наприклад, автомобільні податки). 4. Збори та проїзд у містах (якщо податки знаходяться у національних рахунках). 5. Інші види транспорту (кораблі, літаки, залізниця тощо). 6. Рейси та квитки. 7. Страхування транспортного засобу (без загальних податків).
Забруднення	1. Виміряні або передбачувані викиди в повітря: <ul style="list-style-type: none"> • виміряні або розрахункові викиди NO_x; • виміряні або розрахункові викиди SO_x; • інші вимірювані або передбачувані викиди в повітря (крім CO₂) 2. Речовини, що руйнують озоновий шар (наприклад, ХФУ або галони). 3. Виміряні або розрахункові стоки води: <ul style="list-style-type: none"> • виміряні або оцінені стоки окисляються речовин (БПК, ХПК); • інші вимірювані або розрахункові стоки води; • збір та очищення стоків, фіксовані річні податки 4. Неточкові джерела забруднення води: <ul style="list-style-type: none"> • пестициди (на основі, наприклад, хімічного вмісту, ціни або обсягу); • штучні добрива (на основі, наприклад, вмісту фосфору або азоту або ціни); • гній 5. Поводження з відходами: <ul style="list-style-type: none"> • збір, обробка або утилізація; • окремі товари (наприклад, упаковка, контейнери для напоїв, акумулятори, шини, мастильні матеріали) 6. Шум (наприклад, зліт та посадка літака).
Ресурси	1. Водозабір. 2. Природні ресурси (наприклад, деревини, мисливських та риболовних порід). 3. Видобуток сировини (наприклад, мінералів, нафти та газу). 4. Зміни ландшафту та вирубка лісів.

Основну частину надходжень від екологічного оподаткування в Євросоюзі складають податки на електроенергію – від 47% до 93%, в Німеччині, Франції і Польщі – більше 80 відсотків. Тож не зовсім правильно

порівнювати обсяги екологічних податків Євросоюзу й екологічного податку в Україні [32]. Податки із-за забруднення складають невелику частину надходжень від екологічного оподаткування – до 10%, а в деяких державах взагалі відсутні.

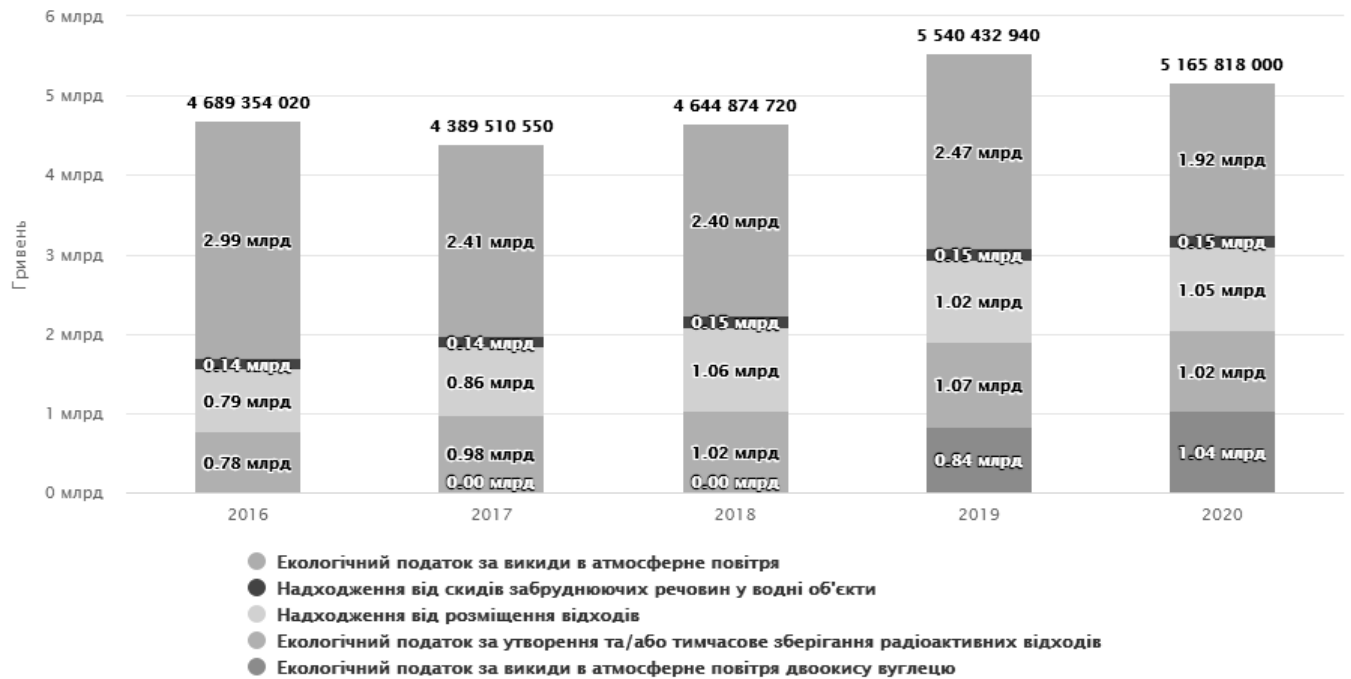

Рисунок 2.2 – Історія сплати екоподатків з 2016 по 2020 рік, джерело [31]

У табл. 2.4. представлено Зупинимось на тому, як країни Європейського Союзу досягають цілей сталого розвитку за допомогою політики екологічного податку. Екологічні податкові надходження в країнах-членах ЄС представлені в таблиці 4.

Таким чином, з таблиці видно, що екологічні податки у різноманітній формі існують у всіх економічно розвинутих країнах. Станом на 2018 р. практично усі європейські країни активно використовували ті чи інші види екологічних податків. Найбільш результативними з точки зору використання податкових інструментів в області охорони навколишнього середовища з фіскальною метою стали Данія, Мальта, Нідерланди, Кіпр, Естонія, Болгарія, Хорватія, Словенія, Греція, Латвія, де частка екологічних податків у загальних податкових надходженнях варіювалася в діапазоні від 8 до 11,2 % [45].

Таблиця 2.4 - Екологічні податкові надходження в країнах-членах ЄС [45,47]

Країна	Порівняно з ВВП,%	Як частка загальних податкових надходжень, %
Австрія	2,43	5,75
Бельгія	2,20	5,01
Болгарія	2,39	8,03
Греція	3,68	9,51
Данія	3,63	8,09
Естонія	2,73	8,33
Ірландія	1,57	7,01
Іспанія	1,84	5,26
Італія	3,31	7,90
Кіпрс	2,79	8,30
Латвія	3,56	11,39
Литва	2,01	6,65
Люксембург	1,73	4,41
Мальта	2,58	7,96
Нідерланди	3,34	8,61
Німеччина	1,79	4,62
Польща	2,50	7,14
Португалія	2,60	7,45
Румунія	2,09	7,72
Словаччина	2,09	6,30
Словенія	4,54	12,42
Угорщина	2,42	6,70
Фінляндія	2,93	6,92
Франція	2,34	5,05
Хорватія	4,22	10,97
Чеська республіка	2,66	7,53
Швеція	1,85	4,26

Транспортний податок, податки на енергію, паливо та енергоресурси застосовуються у 33 країнах Європи, вуглецевий податок (не враховуючи Європейську систему торгівлі викидами) – у 12 країнах, платежі за користування повітрям та повітряним простором – у 22 країнах, плата за поводження з відходами – у 26 країнах, податки на шкідливі матеріали – у 15 країнах, податки на шкідливу продукцію – у 30 країнах, податок за користування водними ресурсами – у 30 країнах, система екологічного оподаткування землекористування – у 8 країнах [45, 47].

Сталий розвиток в торгових угодах ЄС. Сучасні торговельні угоди ЄС містять правила торгівлі та сталого розвитку. ЄС і його торговельні партнери повинні:

- дотримуватися міжнародних трудових та екологічних стандартів і угод;

- ефективно забезпечувати дотримання національного екологічного та трудового законодавства;
 - стійка торгівля природними ресурсами, такими як деревина і риба;
 - боротися з незаконною торгівлею зникаючими і перебувають під загрозою зникнення видами фауни і флори;
 - заохочувати торгівлю, яка підтримує боротьбу зі зміною клімату;
 - просувати такі практики, як корпоративна соціальна відповідальність.
- ЄС також використовує свої торгові угоди для:
- просування стійких державних закупівель;
 - усунення бар'єрів для торгівлі та інвестицій в поновлювані джерела енергії.

Торгові угоди ЄС з наступними країнами включають правила торгівлі та сталого розвитку з Україною.

ЄС регулярно зустрічається зі своїми партнерами, щоб обговорити, як вони і ЄС виконують зобов'язання в галузі торгівлі та сталого розвитку в торговельну угоду між ними.

Європейське екологічне оподаткування є складною системою із різних податкових платежів, механізму квотування на викиди й частини як податкових, так й неподаткових стимулів.

Навколишнє середовище та торгівля та зовнішні зв'язки. Прагнучи сприяти глобальному сталому розвитку, ЄС вживає заходів для інтеграції екологічних проблем у свої зовнішні відносини та торгову політику. Особливий наголос робиться на включенні екологічних питань у процес розширення, на розвитку більш міцного глобального співробітництва з екологічних питань через розширену систему ООН та на пошук балансу між лібералізованими правилами торгівлі та багатосторонніми екологічними угодами.

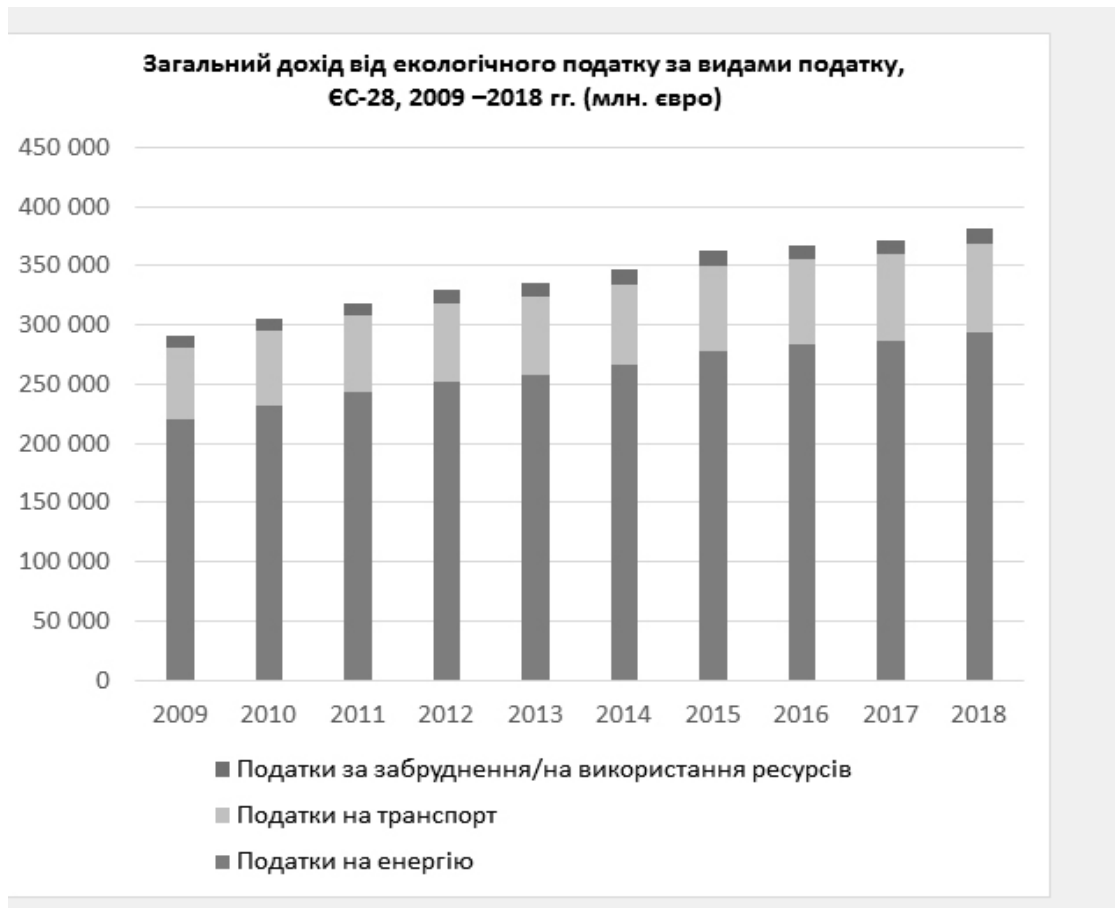

Рисунок 2. 2 – Загальний дохід від екологічного податку за видами податку в країнах Європи [32]

В цілому в ЄС найбільшого поширення отримали енергетичні (77 %) та транспортні податки (19%). Податки на забруднення становлять 3 %, а ресурсні платежі складають 1 %.

Стратегія Європейського Союзу «Європа 2020» [51], започаткована в 2010 році, спрямована на досягнення розумного, сталого та інклюзивного зростання. У цьому контексті ЄС у 2010 році прийняв «Повідомлення про торгівлю, ріст та світові справи», в якому наголошується, що торгова політика ЄС повинна продовжувати "підтримувати цілі зеленого зростання та зміни клімату" та "підтримувати та сприяти зеленому зростанню по всьому світу в інші сфери, такі як енергетика, ефективність використання ресурсів та захист біорізноманіття ". Важливість торгівлі та сталого розвитку для ЄС також відображена у Повідомленні 2012 року про торгівлю, ріст та розвиток, яке підкреслює особливу цінність сталого розвитку.

Більш конкретно, ЄС інтегрував цілі сталого розвитку та охорони навколишнього середовища у ряд торгових інструментів. На багатосторонньому рівні ЄС бере активну участь у роботі регулярної сесії Комітету СОТ з торгівлі та навколишнього середовища та спеціальної сесії Комітету СОТ з торгівлі та навколишнього середовища, комітету з переговорів, спрямованих на просування мандата Дохи (пункт 31 Дохінської декларації про лібералізацію екологічних товарів та послуг та взаємозв'язок між СОТ та МЕА). Однак досі ці переговори не зафіксували незначного прогресу. 24 січня 2014 року ЄС разом із 13 іншими членами СОТ започаткував Ініціативу зелених товарів у контексті СОТ, яка спрямована насамперед на усунення тарифів із широкого переліку зелених товарів. Амбіція полягає у створенні угоди про життя, яка також дозволить усунути інші бар'єри у торгівлі на пізнішому етапі. Триваючі переговори щодо угоди про екологічні товари (ЕГА) допоможуть у лібералізації торгівлі, зробивши доступ до екологічних товарів та технологій доступними за нижчими цінами та зробить вигоду для навколишнього середовища, в основному, роблячи високоякісні екологічні продукти доступними для всіх країн.

На двосторонньому та регіональному рівні ключовим елементом політики ЄС є переговори та імплементація природоохоронних положень, як частина глави торгівлі та сталого розвитку (TSD) у торгових угодах, яка включає, серед іншого, зобов'язання щодо дотримання основних МЕР (ратифікація), ефективне впровадження в законодавстві та на практиці); досягнення високого рівня захисту; ефективне застосування та відступ від національного законодавства у цій галузі; конкретні положення, що заохочують торговельну практику та схеми, що підтримують та сприяють цілям сталого розвитку; та положення щодо сталого управління та використання природних ресурсів (наприклад, біорізноманіття, дикої природи, лісового господарства тощо). Трансатлантичне торговельно-інвестиційне партнерство (ТТІР) між ЄС та США також має включати такі положення.

3 Підвищення рівня екологічного усвідомлення в контексті реалізації міжнародних торговельних відносин

3.1 Екологізація виробництва в контексті реалізації принципів сталого розвитку

Сучасна небезпечна екологічна ситуація в Україні потребує посилення уваги до питань екологізації торговельно-економічних відносин та безпосередньо самого виробництва на усіх ієрархічних рівнях, та, у першу чергу, на рівні організацій, що є реальними природокористувачами. Вони повинні під час прийняття усіх стратегічно важливих рішень орієнтуватися не лише на досягнення оптимальних показників економічної ефективності, а й враховувати вплив на навколишнє середовище. Часто вирішення невідкладних екологічних питань компаніями відкладається на задній план, та це приводить до поширення негативного антропогенного навантаження. Одна з проблем, яка призводить до значних екологічних витрат, це бажання товаровиробників одержати великі доходи, а матеріально-технічна і технологічна бази великої кількості підприємств - застарілі, та як наслідок, у несприятливих еколого-економічних умовах регулярно виникають значні, не тільки екологічні, але і соціально-економічні витрати і збитки. Тож для нашої країни дуже актуальним є зміна сучасної екологічної політики, велику роль у якій слід приділяти екологізації не тільки торгівлі з іншими країнами, а і виробництва на основі новітніх ресурсозберігаючих й екологічно безпечних технологій.

Запровадження певних екологічних програм в промислових організаціях України та під час здійснення міжнародної торгівлі з іншими країнами дасть змогу достатньо зменшити негативний антропогенний вплив на довкілля. Однак схожа екологізація проходить вкрай повільно в Україні. Недивлячись на певне прискорення, технічне забезпечення екологізації промисловості та торговельних відносин усе ще достатньо відстає від економічно розвинутих держав світу та потребує великої державної підтримки. В Україні екологізація досі не інтегрована в відтворювальні цикли із-за відсутності стійкого попиту на екологічно-безпечну продукцію, поліпшення іміджу товаровиробників та

продавців, інтеграцію організацій із місцевим товариством. Промислові компанії не завжди зацікавлені в використанні екологічних новацій, так як це вимагає додаткових витрат. Для стимулювання процесу екологізації пропонуємо проведення таких заходів:

- удосконалення законодавства України про охорону довкілля і наближення законодавства в даному аспекті до європейського;
- збільшення стимулюючої функції зборів за забруднення і їх диференціація залежно досягнутого рівня екологізації організації. Нині нормативи зборів не виконують мотивуючу функцію у проведенні активної екологічної політики на рівні компаній, так як відсоток зборів за забруднення довколишнього середовища складає не більше 0,1% собівартості проданої продукції;
- створення і використання екологічних фондів й інших джерел фінансування інноваційної діяльності природоохоронної направленості;
- формування організаційно-економічних умов для інноваційного підприємництва у екології, виробництві екотехніки й екотехнологій, утилізації відходів і процесів міжнародної торгівлі.

Європейський союз хоче досягнути «вуглецевої нейтральності» до 2050 року. Система торгівлі квотами на викиди парникових газів ЄС працює із 2005 року та продовжує поширюватися на нові галузі. Найважливіша подія як для міжнародної торгівлі загалом буде визначення меж прикордонного коригуючого механізму Європейського Союзу чи вуглецевого податку, що, звичайно, дасть конкурентні переваги європейським виробникам.

Збільшення використання кліматичного порядку під час створення перешкод у торгівлі викличе реакцію із боку країн, які розвиваються. Однак по європейському шляху уже рухаються й інші держави. За інформацією АКРА, аналог Європейської зеленої угоди про досягнення вуглецевої нейтральності до 2050 року уже прийняли і Республіці Корея, обговорюють Green New Deal і у Сполучених Штатах Америки.

Правдивим каталізатором запровадження принципів сталого розвитку, ухвалення стратегічних документів та норм у сфері сталого й низьковуглецевого розвитку являється мінливе середовище світової торгівлі. Проникнення екологічної порядку разом із особливостями української економіки та експорту робить виклик для експортерів держави, якій загрожує втрата традиційних й для вітчизняних ринків вуглецевомісткої продукції, та для європейського також.

Основна роль у мотивації використання зелених новацій належить великим підприємствам, які грають на випередження із метою підтримання конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Проблема організації державної системи торгівлі квотами з загальним обмеженнями на викиди в Україні є особливо актуальною.

Паралельно із міжнародним регулюванням популяризується тренд на екологічне маркування або іншими словами еколейбли. Дана сертифікація надає переваги виробникам, проте може бути й перешкодою для держав, які розвиваються та найменш розвинених країн.

Добровільна сертифікація, у тому числі й екологічна, є важливою у підвищенні конкурентоспроможності національної продукції на світовому ринку, та для протекції внутрішнього ринку від небезпечних товарів. Більше значення вона дає саме споживачам, що можуть зробити усвідомлений вибір через екомаркування. На відміну від технічних регламентів добровільну сертифікацію не регулює СОТ, вона охоплює не лише сам товар, а і метод його виробництва.

Добровільні екологічні стандарти вкрай важливі у великому бізнесі, що орієнтований на експорт. За деякими даними, у розвинених державах під обов'язкові вимоги підпадає дуже невелика частка продукції (близько 3%), решта являється бажанням добровільної сертифікації.

Якщо дивитися на поширення добровільної сертифікації у світі та значення екологічної порядку у міжнародній торгівлі, суттєво важливим є розвиток державних екологічних лейблів та їхнє визнання із боку Міжнародної

організації по стандартизації (ISO) та Міжнародної програми взаємовизнання екомаркувань (GENICES).

Якщо врахувати всі плюси екологічної сертифікації вона може бути перешкодою для держав, які розвиваються й найменш розвинених країн, так як запровадження сертифікації пов'язане із додатковими витратами підприємства, а щоб забезпечити роботу необхідних кваліфікованих кадрів й належне технічне забезпечення, та систему аудиту. Але для України це буде можливо виконати.

Якщо казати про еколейбли слід зазначити й феномен грінвошінга (greenwashing), коли підприємства, використовуючи маркетингові бонуси від користування еколейблом, насправді не виконують вимоги сертифікації чи спотворюють їх.

Інший питання пов'язане з сектором контролювання еколейблів: якщо дане маркування регулює процес та спосіб виробництва кінцевої продукції, то достовірність інформації можна досить легко перевірити. Якщо охоплення маркування поширене далі, на весь процес виробництва товару, то відстежити його й перевірити буде складніше.

Сьогодні в Україні ведеться активна робота, що направлена на формування у країні нових секторів зеленої економіки. Розвивається дана сфера права, як екологічне законодавство. Усе частіше великі підприємства фінансують екологічні програми, запроваджують зелені технології та тим самим стають однією із рушійних сил «екологізації» виробництва у нашій державі.

За останні декілька років вітчизняний екологічний ринок почав рости. Уряд, експерти і керівники організацій усе частіше звертають увагу на важливість перебудови економіки із врахуванням заходів по охороні довкілля. У межах загального пріоритетного завдання побудови інноваційної економіки у нашій країні висуваються цілі створити сучасну систему екологічної безпеки, задля того, щоб зростання вітчизняної економіки ґрунтувалося на високих екологічних стандартах.

Із даною метою приймають закони та вводять нові норми, стандарти, щоб вони сприяли покращенню екологічного ринку України. Поширюється список об'єктів екологічного сертифікування.

Мода на екологічне виробництво просочується у всі сучасні сфери. Керівництво підприємств сприймає підвищенню стійкості виробництва як невід'ємного компонента у розвитку своїх компаній, а екологічні стандарти застосовують наряді із технічними.

Крупні українські підприємства фінансують екологічні програми, запроваджують зелені технології, використовують світові стандарти, користуються екологічною звітністю й іншими інструментами природоохоронної політики. Безпосередньо їм потрібно стати однією із рушійних сил процесу екологізації виробництва у нашій державі. Також дана активність багато у чому є реакцією на зміну територіальності у світовій торгівлі, вона є відповіддю на проникнення екологічного порядку й методом захисту від негативних ефектів.

Екологізація виробництва - це важлива складова еколого-економічної безпеки України. Також, поряд із іншими компонентами, у екологізації виробництва потрібно приділити особливу увагу процесам поводження із відходами. Потрібно використовувати комбінований підхід процесний і за центрами відповідальності, що дозволить контролювати створення і утилізацію відходів на кожному етапі виробництва й у всіх підрозділах [49].

3.2 Соціально-екологічна відповідальність у міжнародних торговельних відносинах

Інтенсифікація торговельних зв'язків, збільшення їхньої динаміки, поширення географічного напрямлення це об'єктивний наслідок розвитку глобалізаційних процесів в сучасному світі. Також, лібералізація зовнішньоторговельних відносин приводить до ускладнення взаємодії суспільства із довкіллям, а саме, через невідповідність виробничо-господарської діяльності й ресурсно-екологічних можливостей міжнародного простору. Один з наслідків даного аспекту є загострення глобальної екологічної

проблеми, яка створює потребу в дослідженні її зв'язку і взаємному впливі на розвиток міжнародної торгівлі, обґрунтування раціональних підходів у врахуванні і збереженні екологічного аспекту торговельної взаємодії.

Соціально-екологічна складова підприємницької (торговельної) діяльності має наголос на екологічному вихованні соціуму, рості культури міжнародного виробництва.

Принципами екологізації є загальні правила, через виконання яких відбувається екологічне вдосконалення економіки:

1) інтегральний підхід – проявляється у необхідності обліку й отримання інтегрального ефекту дій по всьому циклу виробництва та використання продуктів;

2) орієнтація на причини – придушення причин, а не боротьба із майбутніми та наявними наслідками;

3) розподіл відповідальності – має прояв у встановленні адресності та міри відповідальності суб'єктів й об'єктів діяльності, яка наносить шкоду природному середовищу;

4) адекватність інструментарію – цей принцип формує мотиваційний інструментарій, який відповідає певним обставинам;

5) системний підхід – здійснює вплив на усі об'єкти і суб'єкти природокористування, що прямо чи опосередковано мають вплив на досягнення цілей екологізації;

6) максимальна ефективність – досягає цілі екологізації із мінімальними тратами й отриманням максимального повернення коштів [7, с. 8] Одночасно, варто звернути увагу на те, що світовий процес лібералізації торгівлі супроводжений не тільки позитивним, а і негативним характером впливу на екологічний стан:

- збільшення екологічної ефективності виробництва ріст конкурентних переваг держав;

- створення ціни товарів з врахуванням екологічних витрат на реалізацію концепції стійкого розвитку;

- ріст кількості фінансово-економічних ресурсів задля протекції довкілля через збільшення доходів населення і формування його екологічної свідомості;
- виробництво екологічних товарів або послуг, поширення експорту екологічних технологій, створення інноваційного еколого-економічного потенціалу держави;
- установлення жорстких екологічних норм до імпортованих товарів й використання їх у національному виробництві;
- введення жорстких екологічних норм спричиняє гальмування ввезення іноземної продукції;
- заборона торгувати товарами, які не відповідають екологічним стандартам та вимогам й виникнення конфліктів під час реалізації світових екологічних домовленостей й угод.

Соціально-екологічна відповідальність – це концепція, відповідно до якої підприємство на добровільній основі активізує процес інтеграції екологічної і соціальної політики щодо ведення виробничої та зовнішньоекономічної збутової діяльності для досягнення комерційних та соціально-екологічних ефектів у глобальному бізнес-середовищі.

Соціально-екологічна відповідальність в межах діяльності підприємств в результаті здійснення зовнішньоторговельних відносин формується і визначається такими основними чинниками:

1. Соціально-екологічна ініціатива в реагуванні на екодеструктивні, «недобросовісні» шляхи ведення міжнародного бізнесу, проблем та прийняття зобов'язань щодо сталого розвитку міжнародної торговельної діяльності.

2. Система управління еколого-економічними знаннями. Ключовим та ініціюючим чинником формування внутрішньовиробничого та зовнішнього механізму реалізації політики соціально-екологічної відповідальності є система управління еколого-економічними знаннями. Це передбачає створення інтелектуального капіталу як необхідної умови формування та реалізації механізму соціальної та екологічно орієнтованої відповідальності у системі

міжнародних торговельних відносин. Необхідно постійно підвищувати рівень еколого-економічних знань для реалізації інноваційних підходів до формування та реалізації екологічно орієнтованих міжнародних торговельних відносин. Формування та прийняття соціально-екологічних зобов'язань виходить за рамки формування прибутку та законодавчо-нормативного регулювання міжнародної торгівлі.

3. Екологічна культура організації міжнародної торгівлі. Організаційна культура повинна сприяти реалізації стратегії сталого розвитку міжнародної торговельної політики. Для цього необхідно генерувати внутрішню культуру знань про особливості здійснення торговельної політики таким чином, щоб еколого-економічні знання набували практичного характеру з елементами інноваційного підходу до розвитку екологічного та соціального міжнародного підприємництва, сприяли інформаційній відкритості, готовності до змін в управлінні торговельних відносин.

4. Еколого-економічні технології соціально відповідальної торговельної політики. Екологізація управління і менеджменту повинна сприяти дотриманню природоохоронних вимог стейкхолдерів (у широкому розумінні, включаючи громадськість).

Необхідно із певним розумінням усвідомлювати, що введення державами заборон на виробництво, продаж, використання і імпорт екологонебезпечної продукції чи технологій може по-різному вплинути на зовнішньоторговельні зв'язки. Із однієї сторони, спричинити зменшення (припинення) світової торгівлі товарами, а із іншої – активізувати світову торгівлю екологічно небезпечними товарами в основному у країни, що не запровадили екологічні обмеження.

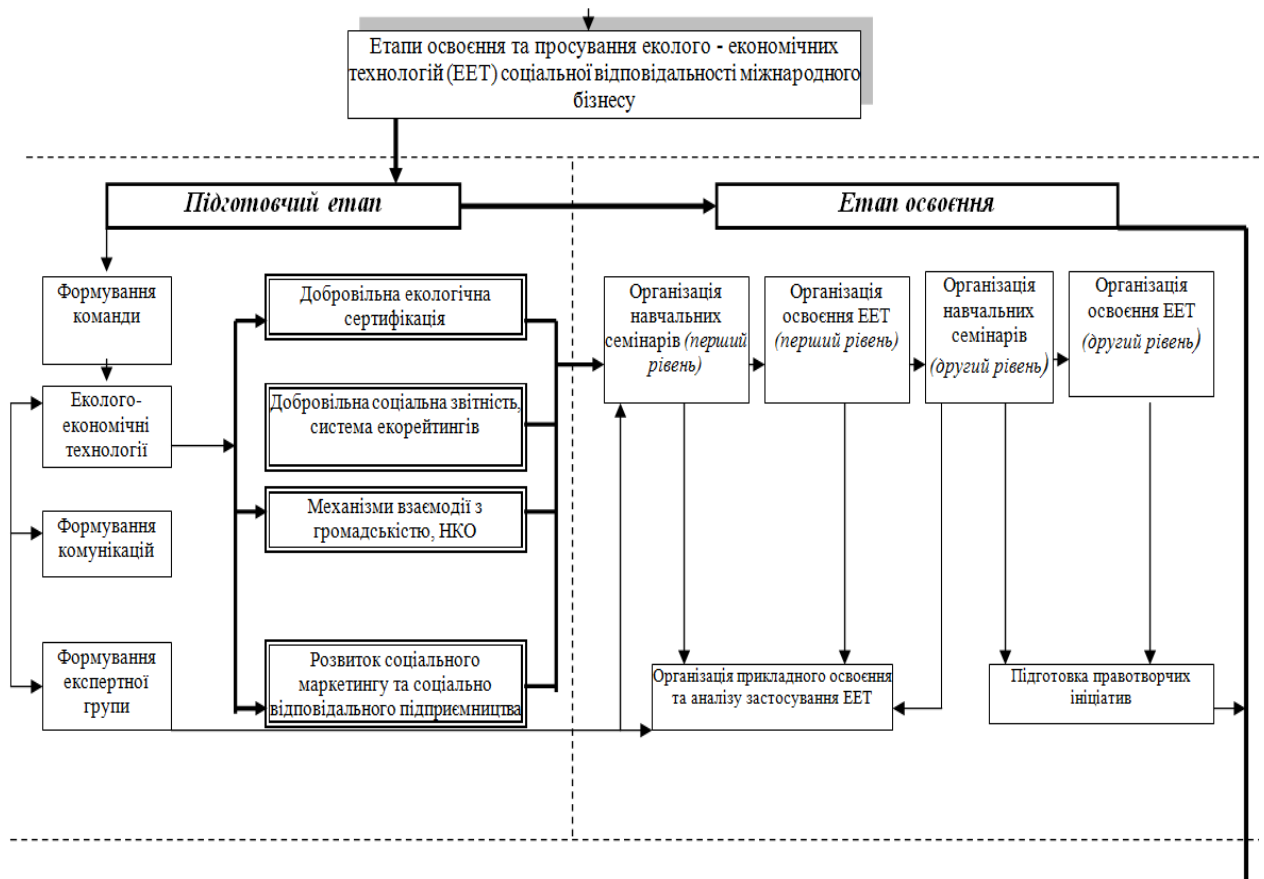

Рисунок 3.1 - Основні еколого-економічні технології соціально - екологічної відповідальності міжнародного бізнесу, етапи їх освоєння та просування

Джерело: розроблено автором з урахуванням [33]

Даючи переваги національним інтересам та пріоритетам України, створюється необхідність в відповідній зміні напрямлень зовнішньої торгівлі, а саме здійснення:

- синхронізації (збалансування) напрямків екологічного, інноваційного і економічного секторів зовнішньоторговельних відношень;
- мінімізацію екологічних ризиків шляхом включення природного капіталу у механізм ціноутворення товарів та послуг;
- зміну й екологізацію структури українських торгівельних комплексів;
- створення експортної спеціалізації економіки на основі розробки національної інноваційної мережі екологічної сфери;
- інтернаціоналізацію екологічних зовнішніх затрат як процесу поширення ідеї екологізації, і т.д.

В зв'язку з цим, процес лібералізації зовнішньоторговельних відношень повинний передбачити узгодження цілей та принципів екологічної політики (на державному, регіональному і глобальному рівні), та враховувати вплив еколого-інноваційної політики на світову торгівлю й торгівельну політику – на екологічний стан у світі. Основне ускладнення, що виникає під час лібералізації торгівлі, є те, що посилення конкуренції зможе викликати екологічний демпінг, із-за якого:

- 1) держави поступово зменшать екологічні стандарти із метою отримання переваг над конкурентами у торгівлі чи в залученні іноземного капіталу;
- 2) держави-лідери скориставшись екологічними вимогами обмежать імпорт в свої країни і порушать режим сприяння міжнародної торгівлі.

Варто враховувати також і те, що створення міжнародного економічного простору під впливом екологічних чинників супроводжується не тільки зміною торгівельних потоків й процесів лібералізації зовнішньоторговельних відношень, а і виявом зовнішніх ефектів позитивного й негативного характеру (під виглядом різноманітних форм екологічної експансії). Такі зовнішні ефекти являються наслідками взаємодії різноманітних впливів (товарних, технологічних, інституційних, масштабних, структурних й політичних) на довкілля.

Тоді як для розвинених держав основне питання полягає у забрудненні біосфери, а для держав, які розвиваються, часто на передній план виходить проблема деградації та виснаження природних ресурсів. Перший крок до сталого та відповідального використання таких ресурсів це проведення їхнього обліку. Для найбільш розвиваються, і особливо країн Африканського материка, основні чинники, які мають вплив на екологічний стан, це ведення сільського господарства, урбанізація, вирублення лісів для палива, загосподарювання землі, фрагментація біоценозів, спустелювання, користування водними ресурсами. Задля забезпечення екологічного благополуччя на світовому рівні, врегулювання варто здійснювати не тільки на глобальному, а і на регіональному рівні. Такий підхід достатньо дієвий в

випадку транскордонного забруднення загальних водних ресурсів. Також регіональний підхід більш вигідний, коли держави приблизно однакового рівню розвитку. Лише у такому випадку можливо гармонізувати стандарти між державами. Стандарти зможуть стати загальними для певної частки держав, у випадку якщо є їхня транскордонна підтримка. Так, компаніям легше розширювати власну діяльність в такому регіоні.

На меті уникнення на світовому рівні суперечливих та конфліктних питань щодо екологічного підґрунтя слід розвивати співробітництво в сфері охорони довкілля, раціонального природокористування й екологічної безпеки. Також специфічною і важливою складовими являється так звана екологічна дипломатія, що швидко розвивається впродовж останнього часу в провідних державах світу, а саме у США, ФРН, Франції, Великобританії, тощо. Як сектор дипломатичної діяльності, дипломатія покликана не тільки швидко реагувати на зовнішні виклики, а і являється важливим методом впливу і просування національних екологічних інтересів країни на світовій арені, дозволяє їй займати і відстоювати свої позиції в переговорному процесі із екологічних питань, дає змогу вплинути на хід створення глобальної екологічної політики і стратегії сталого розвитку. Роль та сенс екологічної дипломатії сьогодні під час умов загострення суперництва поміж країнами у екологічному аспекті, розгортання боротьби за галузь впливу далі тільки ростиме.

Подальший закономірний розвиток торговельної взаємодії потребує врахування у діяльності її суб'єктів екологічних складових. Поміж основних трендів екологізації торгівельних відношень варто окреслити ріст взаємозалежності національних економік і активізацію світових ініціатив багатьма країнами та регіональними угрупованнями, консолідацію намагань держав світу у спільному провадженні міжнародної екологічної політики та поширення співпраці багатосторонніх організацій в секторі охорони навколишнього світу, а також посилення взаємодії транснаціональних корпорацій, міжнародних асоціацій та неурядових організацій, що відіграють важливу роль у міжнародній співпраці у даному напрямку.

Висновки

За результатами дослідження сформульовані такі висновки:

1. У дослідженні визначено, що одна з найбільш гострих проблем розвитку світового господарства–існування суперечливостей між торговельною політикою й організацією сталого, екологічно орієнтованого та безпечного розвитку економіки. Досягнути необхідний рівень екологізації для нормального функціонування суспільства неможливо без визначення стратегічних напрямів екологічної політики під час здійснення міжнародних торговельних відносин.

Нинішні темпи економічного розвитку загострили питання обмеженості природних ресурсів, через що виникла важливість урахування екологічного чинника в системі міжнародних торговельних відносин. Варто окреслити, що саме економічний розвиток є суперечливим: із одного боку, він породжує низку гострих екологічних проблем, але із іншого – у, безпосередньо, економічному розвитку покладена основа щоб усунути ці протиріччя.

2. У роботі встановлено, що екологізація є процесом проникнення ідей у всі сфери суспільного міжнародного виробництва та зовнішньоекономічної співпраці, зокрема, проведений аналіз показав, що екологізація міжнародної торгівлі та виробництва повинна враховувати такі моменти як: запровадження раціонального природокористування, впровадження принципів «зеленої» логістики (зокрема, раціональне використання природних ресурсів, економія витрат на сировину, паливо й енергію і т.д.), а також імплементація екологічних нововведень в промисловість (виробництво продуктів тривалого й багаторазового використання, споживання відновлюваних природних ресурсів, комплексна переробка сировини і утилізація відходів виробництва та споживання, зменшення розсіюваних й невідновлюваних відходів, використання нетрадиційних джерел енергії, доставка товарів більш екологічними шляхами).

3. Проведений аналіз використання інструментів екологічної політики, а саме, екологічного оподаткування, зокрема, його європейський досвід, показав,

що в умовах різкого антропогенного та виробничого навантаження на навколишнє середовище призвели до змін природної рівноваги. І це, безпосередньо, стало сильно відображатися на розвитку процесу міжнародної виробничої співпраці (через недостатнє урахування екологічного фактору), й проблема охорони довкілля набула і суттєвого економічного значення. Тому саме екологічний податок за своєю економічною сутністю є компенсацією за еколого-економічний збиток від забруднення навколишнього середовища. У таких умовах сума сплаченого податку, в принципі, повинна забезпечувати фінансування природоохоронних заходів в рамках законодавства ЄС, яке вимагає, щоб торгова політика, сприяла сталому розвитку.

У роботі здійснена класифікаційна та порівняльна характеристика екологічних податків України та країн-членів Європейського Союзу. Зокрема, екологічні податкові надходження в країнах ЄС з урахуванням величини ВВП.

4. На світовому рівні, аспекти щодо врахування екологічної складової являються частиною переважної більшості світових угод. Звертання уваги на міжнародне регулювання відображається у збільшенні переліку угод й галузей, які вони охоплюють, збільшенні рівня міжнародного торговельно – правового контролю через реалізацію та впровадження екологічних домовленостей.

5. Одне із пріоритетних завдань екологічного розвитку України - це впровадження принципів й ефективних заходів, що спрямовані на інтеграцію екологічної складової у всі сфери економіки. Мова йде про важливість зниження обсягу природних ресурсів, що витрачається на виготовлення кожної одиниці продукції, зменшення обсягу забруднюючих речовин, відходів, утворення яких пов'язане із виробництвом продукції, її доставкою й економіки взагалі. Урахування екологічної складової у економіці, іншими словами екологізація економіки, це один з основних індикаторів національної конкурентоспроможності та гармонізації природокористування.

6. У результаті проведеного дослідження встановлено, що екологічна орієнтація соціально відповідального українського бізнесу повинна передбачати активізацію «зелених» інвестицій у високотехнологічні галузі з

метою вирішення природоохоронних завдань. Популяризація та розвиток «зеленого» підприємництва в державі повинна сприяти покращенню екологічного стану, вирішенню проблем раціонального природокористування та підвищення екологічного, матеріального і духовного добробуту громадян України.

7. Як результат проведеного дослідження – розроблені шляхи, методи підвищення екологічного усвідомлення сучасного європейського суспільства та бізнесу в контексті розвитку соціально-екологічної відповідальності підприємницькими структурами.

Перелік джерел посилання

1. Проблеми екологізації промислового виробництва : (текст) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portfinance.ru/ukraine-4.html>
2. Основи екології та економіка природокористування: курс лекцій для студентів економічних спеціальностей / В. П. Баранчик. – Мінськ: БГТУ, 2009. 178 с.
3. Rauscher M. (2001) International Trade, Foreign Investment and Environment. Thuenen Series of Applied Economic Theory 29 /University of Rostock, Institute of Economics, Germany. 97 p.
4. Nordstrom H., Waughan S. (2000) Trade and Environment. Report of the World Trade Organization. 127 p.
5. Frankel J. A. Environment and Globalization. NBER workin papers series. 2003. 40p.
6. Dunkley G. The Free Trade Adventure: The WTO, the Uruguay Round and Globalism — A Critique / Graham Dunkley. — New York: Zed Books, 2000. 338 p
7. Організаційно-економічний механізм екологізації. Тексти лекцій для студентів спеціальності 8.18010017 “Економіка довкілля і природних ресурсів” галузі знань 1801 “Специфічні категорії” денної форми навчання / Укладач: Мініна О.В. – Чернігів: ЧНТУ, 2017. 78 с.
8. International Trade: study guide/ Yu. M. Petrushenko, I. Ye. Yarova. - Sumy: Sumy State University, 2020. 174 p. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80739>
9. Паламарчук В.О. Еколого-економічні та соціальні нариси з проблем природокористування: Монографія / В.О. Паламарчук, Є. В. Мішенін, П. І. Коренюк. – Пороги, 2004. С. 8-23
10. Купінець Л., Харічков С. Інструменти екологічної безпеки у міжнародній торгівлі. *Економіка України*. 2006. №4. С. 66 - 74.

11. Кульчицький Я.В. Сучасні економічні системи в умовах екологізації та глобалізації (теоретико-методологічні засади порівняння): монографія. Львів: Ліга-Прес, 2011. 687 с.
12. Туниця Т.Ю. Міжнародні аспекти проблем екологізації економіки. Науковий вісник НЛТУ України. 2005. Вип. 15.6. С. 238-242.
13. Цибуляк А. Екологізація економіки України в умовах розширення співпраці з ЄС. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 8. С. 31-35.
14. Потапенко В. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки»: монографія / В. Г. Потапенко; за наук. ред. Є. В. Хлобистова. — Київ: НІСД, 2012. 360 с.
15. Українець Л. А. Зовнішньоторговельна політика країн – членів ЄС в умовах екологізації економічного розвитку: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: 08.00.02 / Л. А. Українець; НАН України. Ін-т світ. економіки і міжнар. відносин. — Київ, 2007. 19 с.
16. International Logistics: study guide / I. Ye. Yarova. – Sumy: Sumy State University, 2020. 119 p. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/8003>
17. Андреєва Н., Харичков С. Вплив екологічного фактора на формування сучасної системи міжнародних економічних відносин. *Регіональна економіка*. 2004. № 2. С. 146-147
18. Туниця Ю., Семенюк Е., Туниця Т. Діалектика глобалізації в контексті екологічного імперативу. *Вісник НАН України*. 2008. № 2. С. 8-24.
19. Экологическая регламентация международной торговли и задачи ВТО [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.m-economy.ru/art.php?nArtId=173>.
20. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf
21. Писаренко С. М. Механізм регулювання еколого економічного розвитку країн членів ЄС. *Стратегічні пріоритети*. 2007. № 3 (4). С. 119–120.

22. World Trade Organization. Overview of Developments in the International Trading Environment: Annual report by the Director General. – Geneva, September 2001.167 p.

23. Экологические товары и услуги: переговоры в рамках ВТО [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://trade.ecoaccord.org/bridges/0411/6.htm>.

24. EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://trade.ec.europa.eu/access-to-markets/en/content/eu-ukraine-deep-and-comprehensive-free-trade-area>

25. Trade Policy Countries and regions Ukraine. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/ukraine/>

26. Україна – ЄС: тенденції торгівлі агропродовольчими товарами / [І. М. Демчак, О. О. Митченко, Г. В. Трофімова, О. Е. Майданюк]. – Київ : НДІ "Укragenoproductivnist", 2020. – 41 с

27. Офіційний сайт статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

28. Показники торговельно-економічного співробітництва Україна-ЄС. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/posolstvo/torgovelnno-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/pokazniki-torgovelnno-ekonomichnogo-spivrobitnictva-ukrayina-yes>

29. ЗВІТ між Україною та Євросоюзом: як змінився імпорт та експорт за чотири роки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.slovoidilo.ua/2020/05/08/infografika/ekonomika/zvt-mizh-ukrayinoyu-ta-yevrosoyuzom-yak-zminyvsya-import-ta-eksport-chotyry-roky>

30. Environment and Trade and External Relations. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ec.europa.eu/environment/integration/trade_en.htm

31. Екологічні податки України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.saveecobot.com/analytics/ecotaxes>

32. Екологічні податки у державних фінансах країн Європи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ecolog-ua.com/news/ekologichni-podatku-u-derzhavnyh-finansah-krayin-yevropy>

33. Бохан А. В. Зовнішня торгівля в контексті реалізації механізмів Кіотського протоколу. Структурна переорієнтація зовнішньої торгівлі у системі факторів економічного зростання ; за заг. ред. А. А. Мазаракі. — Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2011. С. 597–610.

34. Intergovernmental Panel on Climate Change (2011) [Електронний ресурс] / IPCC. — Режим доступу : <http://www.ipcc.ch>.

35. UNFCCC COP 21 Paris France–2015 Paris Climate Conference [Електронний ресурс] — Режим доступу : www.cop21paris.org.

36. Що підписали в Парижі: must know про нову Кліматичну угоду [Електронний ресурс] / Pravda. — Режим доступу : <http://life.pravda.com.ua/16/12/2015>.

37. План выполнения решений Всемирной встречи на высшем уровне по устойчивому развитию.//[Електронний ре-сурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/events/pastevents/pdf/plan_wssd.pdf.

38. Рио+20. Конференция Организации Объединенных Наций по устойчивому развитию. Рио-де-Жанейро, Бразилия, 20–22 июня 2012 г.// [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.un.org/ru/sustainablefuture/brochure.pdf.

39. Daly H. Ecological economics: Principles and applications/H. Daly, J. Farley. N. Y., 2010. 544 p.

40. Мельник Л. Г. Екологічна економіка: підручник. [3-тє вид., випр. і допов.]/Л. Г. Мельник – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006. 367 с.

41. Мішенін Є. В., Ярова І. Є. Системна оцінка результативності екологічного оподаткування у контексті соціально-еколого-економічної безпеки просторового розвитку. *Збалансоване природокористування*. 2019. №1. С.38-47. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.1.2019.170589> URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82524>

42. European Council. Green Paper on market-based instruments for environment and related policy purposes. – Brussels, 2007. SEC (2007) 388. – 33 p.

43. Miller, S., Vela, M. (2013). Are Environmentally Related Taxes Effective. IDB Working Paper Series, 467.

44. Yarova I. (2021) Mechanism of state regulation of the environmental taxation effectiveness in the context of national security. Socio-economic and management concepts: collective monograph / Krupelnytska I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 660 p. (503 – 513). Available at : DOI-10.46299/ISG.2021.MONO.ECON.I

URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/83572>

45. Yarova I., Marekha I. (2021) Formation of budgetary and time constraints on the implementation of environmental taxation in Ukraine: national and international aspects. Priority areas for development of scientific research: domestic and foreign experience: collective monograph / edited by authors. – 1st ed. – Riga, Latvia: “Baltija Publishing”, 2021. – 346 p. (321-340).

47. Marekha I., Yarova I., Samusevych Y. (2020) Environmental tax policy in the European Union: on the way to inclusive growth. Inclusive Growth: basics, indicators and development priorities: monograph / edited by T. Vasilyeva, S. Lyeonov. Publishing House: Centre of Sociological Research. pp. 259-279. DOI: 10.14254/978-83-959336-0-8/202

URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/80021>

48. Mishenin Ye., Yarova, I.Ye. (2019) Methodology of formation of economic and socio-ecological indicators of economic activity in the context of national security. Emergence of public development: financial and legal aspects // Yu. Pasichnyk and etc.: [Ed. by Doctor of Economic Sciences, Prof. Pasichnyk Yu.]: Collective monograph. - Agenda Publishing House, Coventry, United Kingdom, 737 p. (137-151). URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82557>

49. Mishenin, Ye., Klisinski, J., Yarova, I., & Rak, A. (2020). Ensuring healthy environment: mechanisms of cluster structures development in the field of waste

management. *Health Economics and Management Review*, 1(2), 78-90.
<https://doi.org/10.21272/hem.2020.2-09>

URL: <https://armgpublishing.sumdu.edu.ua/journals/hem/volume-1-issue-2/article-9/>

50. Ярова І.Є. Стратегічні орієнтири державного регулювання ефективності екологічного оподаткування в системі національної безпеки просторового розвитку. *Держава та регіони*. Серія: Економіка та підприємництво. №5 (116). 2020. С. 91-97. DOI: <https://doi.org/10.33730/2310-4678.1.2019.170589> URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/82490>

51. Europe 2020, (2010). A strategy for smart, sustainable and inclusive growth. – Brussels. – European Commission, 3.3.2010 COM (2010) 2020 final. 34 p.

ДОДАТОК А

SUMMARY

Rak A. V. Greening of international trade relations in the context of modern environmental trends. - Qualifying bachelor's thesis. Sumy State University, Sumy, 2021.

Qualifying bachelor's thesis is devoted to the study of the “greening” concept, substantiation of priority areas of environmental component in the international trade relations system, analysis of environmental policy of Ukraine in the context of European integration processes, as well as developing ways to improve “greening” of foreign economic activity of Ukrainian enterprises taking into account modern environmental trends.

Key words: greening, international trade relations, environmental taxation, international agreements, environmental standards, voluntary environmental certification, social and environmental responsibility.

Анотація

Рак А. В. Екологізація міжнародних торговельних відносин у контексті сучасних екологічних трендів. – Кваліфікаційна бакалаврська робота. Сумський державний університет, Суми, 2021.

Кваліфікаційна бакалаврська робота присвячена дослідженню поняття екологізації, обґрунтуванню пріоритетних напрямів розвитку екологічної складової міжнародних торговельних відносин, аналізу екологічної політики України в контексті євроінтеграційних процесів, а також розробці шляхів вдосконалення екологізації зовнішньоекономічної діяльності українських підприємств з урахуванням сучасних екологічних трендів.

Ключові слова: екологізація, міжнародні торговельні відносини, екологічне оподаткування, міжнародні угоди, екологічні стандарти, добровільна екологічна сертифікація, соціально-екологічна відповідальність.